

Rečenica u romanu „Marina ili o biografiji” Irene Vrkljan

Pavičić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:528570>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti (jednopedmetni); smjer:
nastavnički

Zadar, 2022.

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti (jednopedmetni); smjer: nastavnički

Rečenica u romanu „Marina ili o biografiji” Irene Vrkljan

Diplomski rad

Student/ica:
Ana Pavičić

Mentor/ica:
doc. dr. sc. Sanja Baričević

Zadar, 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Ana Pavičić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Rečenica u romanu „Marina ili o biografiji” Irene Vrkljan** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 29. ožujka 2022.

SADRŽAJ

0. UVOD.....	6
0.1. Marina ili o biografiji – jedna priča o trima životima.....	6
1. REČENICA U SUVREMENIM HRVATSKIM GRAMATIKAMA.....	8
1.1. Rečenice po sastavu	8
1.1.1. Jednostavne rečenice	8
1.1.2. Složene rečenice.....	9
1.1.2.1 Nezavisnosložene rečenice.....	10
1.1.2.2 Zavisnosložene rečenice.....	11
1.1.2.3. Višestruko složene rečenice i rečenični nizovi.....	12
1.2. Rečenica u književnoumjetničkome tekstu.....	13
1.3. Sintaktostilistika.....	15
1.3.1 Kvantitativni pristup sintaksi teksta.....	17
2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	19
2.1. Cilj i svrha istraživanja.....	19
2.2. Građa	19
2.3. Način istraživanja.....	19
3. REZULTATI I RASPRAVA.....	20
3.1. Rečenice po sastavu.....	20
3.1. Prvi lik – Marina Cvetajeva.....	22
3.1.1. Složene rečenice	25
3.1.2. Višestruko složene rečenice, rečenični nizovi i neoglagoljene rečenice	27
3.2. Drugi lik – Irena Vrkljan	29
3.2.1. Složene rečenice	31
3.2.2. Višestruko složene rečenice, rečenični nizovi i neoglagoljene rečenice	34
3.3. Treći lik – Dora Novak.....	36
3.3.1. Složene rečenice	37
3.3.2. Višestruko složene rečenice, rečenični nizovi i neoglagoljene rečenice	40
4. SINTEZA REZULTATA – USPOREDBA REČENIČNIH OBILJEŽJA LIKOVA	42
5. ZAKLJUČAK	44
6. LITERATURA.....	45
7. PRILOZI	47
7. 1. Popis tablica.....	47

7. 2. Popis slika.....47

0. UVOD

U ovome će radu biti provedena kvantitativna analiza romana *Marina ili o biografiji* autorice Irene Vrkljan. Na samome početku rada bit će navedene osnovne informacije o autorici i romanu, a zatim će se prijeći na teorijski dio rada. Teorijski okvir sadržavat će podjelu rečenica po sastavu u nekoliko suvremenih hrvatskih gramatika te opis rečenice u književnoumjetničkome djelu. Također, u teorijskome dijelu bit će opisane temeljne značajke stilistike i sintaktostilistike. Potom će biti opisan kvantitativni pristup sintaksi teksta koji predstavlja temelj ovoga istraživanja. Drugi dio rada započet će metodologijom istraživanja te će se opisati svrha, cilj, građa i način istraživanja. Istraživanje će biti provedeno tako da se rečenice u romanu podjele prema sastavu i prema likovima na koje se odnose kako bi se opisala povezanost između vrsta rečenica i karakterizacije likova te u konačnici dokazala ciklična struktura romana i povezanost fragmentarnih dijelova romana. Rezultati istraživanja bit će prikazani grafički tako da će rečenice biti razvrstane prema sastavu i prema likovima na koje se odnose. Naposljetku će rezultati biti prikazani tablično kako bi se prikazala usporedba u broju zastupljenih vrsta rečenica kod svakog lika pojedinačno. Ta će usporedba biti komentirana u sintezi rada, iza koje će uslijediti zaključak istraživanja.

0.1. Marina ili o biografiji – jedna priča o trima životima

Irena Vrkljan hrvatska je književnica i prevoditeljica rođena u Beogradu 1930. godine. Studirala arheologiju i germanistiku na Filozofskome fakultetu u Zagrebu te režiju na Akademiji za film i televiziju u Berlinu. Šezdesetih godina dvadesetoga stoljeća radila je kao urednica na Hrvatskoj radioteleviziji. Zatim je emigrirala u Berlin gdje živi i radi kao profesionalna književnica i prevoditeljica do 2014. godine kada se vraća u Zagreb. Za svoj rad 2005. dobila je nagradu Vladimir Nazor za životno djelo. Književnu karijeru započinje u generaciji krugovaša 1954. kada objavljuje prvu zbirku pjesama pod naslovom *Krik je samo tišina*. Potom objavljuje još nekoliko zbirki poezije: *Paralele* (1957.), *Stvari već daleke* (1962.), *Doba prijateljstva* (1963.), *Soba, taj strašni vrt* (1966.). Godine 1984. objavljuje prvi autobiografski roman pod naslovom *Svila, škare*, a zatim 1987. objavljuje roman *Marina ili o biografiji*. Potom su uslijedili romani: *Berlinski rukopis* (1988.), *Dora, ove jeseni* (1991.), *Pod crvenim zidom* (1994.), *Sestra kao iza stakla* (2006.). Pisala je i esejističku prozu: *Naše ljubavi, naše bolesti* (2004.), epistolarnu prozu: *Pisma mladoj ženi* (2003.) te kriminalističke

romane: *Posljednje putovanje u Beč* (2000.), *Smrt dolazi sa suncem* (2002.), kratke priče i pjesme, a posljednja je bila knjiga autobiografskih zapisa o njezinoj ljubavi s Bennom Meyerom Wehlackim pod naslovom *Protokol jednog rastanka* iz 2015. godine. Irena Vrkljan umrla je 2021. u Zagrebu.

Roman *Marina ili o biografiji* objavljen je 1987. godine te je žanrovski teško odrediti, iako u naslovu sadržava termin biografija. Roman predstavlja žanrovski hibridnu konstrukciju koja uz biografiju obuhvaća i žanrovske karakteristike esejističke i autobiografske proze (usp. Benčić 2002: 141). U romanu Vrkljan pripovijeda priču o životu ruske pjesnikinje Marine Cvetajev, ali to pripovijedanje učestalo prekida vlastitim, autobiografskim prisjećanjima i teoretsko-esejističkim refleksijama. Pripovijedanje ne teče linearno, autorica niže fragmente vlastitih sjećanja i događaja iz života ruske pjesnikinje. Također, u roman upliće i fragmente životne priče zagrebačke glumice i autoričine bliske prijateljice Dore Novak. Ispreplićući tri životne priče, autorica postaje likom vlastitoga romana te stvara jedinstvenu priču od niza naizgled nepovezanih fragmenata koji se nižu prema autoričnim refleksijama i prisjećanjima. Živa Benčić u radu *Biogeografija: Marina ili o biografiji Irene Vrkljan* (2002) navodi da Vrkljan u romanu ne piše biografiju Marine Cvetajev, nego opisuje Marinin život onako kako ga je sama zamislila. Vrkljan u romanu često naglašava da osjeća povezanost s Cvetajevom iako se nikada nisu susrele. Ta povezanost proizlazi iz činjenice da su obje živjele kao emigrantice, daleko od svojih domovina. Roman je napisan kao niz poetskih fragmenata o trima ženama i trima naizgled nepovezanim životima, a ti fragmenti formalno i sadržajno čine zaokruženu kompoziciju. Upravo je to temeljna teza koja će se pokušati dokazati kroz sintaktostilističku analizu romana u nastavku rada.

1. REČENICA U SUVREMENIM HRVATSKIM GRAMATIKAMA

Radoslav Katičić u knjizi *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika* (2002) definira sintaksu na sljedeći način:

Sintaksa je dio gramatike koji proučava rečenično ustrojstvo. Predmet su mu pravila po kojima se riječi slažu u rečenice. (...) Najmanja jedinica kojom sintaksa barata jest dakle riječ u kojem od svojih oblika, a najveća je rečenica. (...) Sva je sintaksa usmjerena prema rečenici i bavi se njome s raznih gledišta. Po tome je rečenica glavna sintaktička jedinica (Katičić 2002: 21).

U prvome poglavlju navedena su određenja sintakse u hrvatskim gramatikama i jezikoslovnoj literaturi. Pozornost je usmjerena na rečenice po sastavu, odnosno vrste rečenica koje se raščlanjuju u središnjemu dijelu rada.

1.1. Rečenice po sastavu

U gramatikama hrvatskoga jezika poglavlje o sintaksi uključuje podjelu rečenica po sastavu na jednostavne i složene rečenice (Barić i sur. 2003: 457; Težak i Babić 2000: 255; Silić i Pranjković 2008: 283). „Svaka se rečenica sastoji od članova rečeničnoga ustrojstva” (Silić i Pranjković 2008: 283). Samostalni članovi jesu: predikat, subjekt, objekt i priložne oznake, a nesamostalni atribut i apozicija. „Budući da je predikat glavni dio rečeničnoga ustrojstva, svi ostali članovi ostvaruju se u odnosu prema njemu” (usp. Silić i Pranjković 2008: 284). Upravo na osnovi odnosa prema predikatu članovi rečeničnoga ustrojstva tvore rečenicu. Rečenice se po sastavu dijele na jednostavne i složene, a svaka od tih skupina podijeljena je na određeni broj podskupina.

1.1.1. Jednostavne rečenice

Prema *Hrvatskoj gramatici* (Barić i sur. 2003) jednostavne su rečenice one koje se sastoje samo od „dijelova osnovnoga gramatičkog ustrojstva: ili samo od predikata, ili od subjekta i predikata, ili od subjekta i predikata kojima su pridodani priložna oznaka i objekt” (usp. Barić i sur. 2003: 457). Stjepko Težak i Stjepan Babić (2000.) u svojoj gramatici jednostavne rečenice definiraju kao one rečenice kojima se temeljno ustrojstvo pojavljuje samo jednom. Oni jednostavne rečenice dijele na proširene i neproširene. Tako su „proširene rečenice one u

kojima se uz subjekt i predikat pojavljuju dopune, a neproširene one koje se sastoje samo od subjekta i predikata bez dopuna” (usp. Težak i Babić 2000: 255). Jednostavne rečenice mogu biti raščlanjene ili neraščlanjene.

Rečenice kod kojih temeljno rečenično ustrojstvo pretpostavlja odnos između predikata i subjekta nazivaju se raščlanjenim (dvočlanim) jednostavnim rečenicama, a rečenice kojima temeljno rečenično ustrojstvo čini sam predikat odnosno predikatni skup (subjekt se u takve rečenice ne može ni uvrstiti) nazivaju se neraščlanjenim (jednočlanim) jednostavnim rečenicama (Silić i Pranjković 2007: 315).

Isti autori navode i podjelu na proširene i neproširene jednostavne rečenice, ali takve rečenice predstavljaju kao podvrstu jednostavnih raščlanjenih rečenica.

Rečenice kod kojih temeljno rečenično ustrojstvo pretpostavlja odnos između predikata i subjekta nazivaju se raščlanjenim (dvočlanim) jednostavnim rečenicama, npr. Susjed kupuje, a rečenice kojima temeljno rečenično ustrojstvo čini sam predikat odnosno predikatni skup (subjekt se u takve rečenice ne može ni uvrstiti) nazivaju se neraščlanjenim (jednočlanim) jednostavnim rečenicama, npr. Vedri se ili Jutros se počelo vedriti. (Silić i Pranjković 2007: 315).

1.1.2. Složene rečenice

Složene rečenice nastaju sklapanjem dviju ili više jednostavnih rečenica u jednu rečenicu. Silić i Pranjković složenu rečenicu definiraju na sljedeći način:

Složenim se rečenicama nazivaju sintaktičke jedinice koje sadržavaju dvije ili više jedinica s obilježjem predikativnosti. Takve jedinice nazivaju se surečenicama ili klauzama (Silić i Pranjković 2007: 319).

Isti autori navode tri vrste sklapanja složenih rečenica: „sklapanje povezivanjem, sklapanje uvrštavanjem, sklapanje bez veznika ili asindetsko sklapanje”.

Vrste složenih rečenica određuju se ovisno o odnosu među surečenicama pa tako mogu biti nezavisnosložene i zavisnosložene rečenice. Odnosi među surečenicama mogu biti gramatički izraženi (eksplicitni) i neizraženi (implicitni). Takve se rečenice mogu sklapati s karakterističnim veznicima (konjunktovima i subjunktovima), ali i bez njih (Silić i Pranjković 2007: 319)

1.1.2.1 Nezavisnosložene rečenice

Josip Silić i Ivo Pranjković u svojoj gramatici navode da

nezavisnosložene rečenice sastavljene su od međusobno neovisnih surečenica koje čine cjelinu, a strukturno ne ovise jedna o drugoj. Prema tome, svaka surečenica zadržava svoje rečenično ustrojstvo, odnosno jedna surečenica ne postaje sastavnim dijelom druge u strukturnome smislu (usp. Silić i Pranjković 2007: 321).

Podjela nezavisnosloženih rečenica razlikuje se u hrvatskim gramatikama pa tako u *Gramatici hrvatskoga jezika* Stjepka Težaka i Stjepana Babića stoji da „nezavisnosložene vezničke rečenice po značenju veznika i odnosu rečeničnih sadržaja mogu biti sastavne, rastavne, suprotne, isključne i zaključne rečenice” (usp. Težak i Babić 2000: 258). Josip Silić i Ivo Pranjković u svojoj gramatici kada navode da se „vezničke ili eksplicitne nezavisnosložene rečenice po svojim strukturno-semantičkim svojstvima dijele na sastavne ili kopulativne, suprotne ili adverbativne i rastavne ili disjunktivne” (usp. Silić i Pranjković 2007: 322). Eugenija Barić i suradnici u svojoj gramatici navode istu podjelu nezavisnosloženih rečenica kao i Radoslav Katičić u svojoj sintaksi, a ona glasi: „Po sadržaju vezničkih priloga i nezavisnih veznika nezavisno složene rečenice dijele se na sastavne, rastavne, suprotne, izuzetne, zaključne i objasnidbene” (Barić i sur. 2003: 459; Katičić 2002: 169). Silić i Pranjković u svojoj gramatici navode da su „sastavne rečenice složene rečenice kojima je svojstvena neka vrsta zajedništva i istosmjernosti stoga u sastavne veznike ubrajaju i, pa, te, ni, niti” (usp. Silić i Pranjković 2007: 322). Isti autori navode da je temeljno „obilježje suprotnih rečenica suprotnost, različitost, nepodudarnost, ono što se obično obuhvaća pojmom kontrasta” (Silić i Pranjković 2007: 325). Iz toga proizlazi da su suprotne rečenice nezavisnosložene rečenice zatvorenoga tipa jer odnos kontrasta pretpostavlja samo dva elementa, a suprotni veznici su a, ali, nego, no, već (usp. Silić i Pranjković 2007: 325). Rastavne su rečenice „rastavnog ili disjunktivnog sadržaja povezane veznikom ili” (usp. Silić i Pranjković 2007: 327). Eugenija Barić i suradnici te rečenice u svojoj gramatici definiraju kao vrstu rečenica u kojoj se „sadržaji rečeničnih ustrojstava alternativno međusobno rastavljaju” (Barić i sur. 2003: 461). U *Hrvatskoj gramatici* Eugenije Barić i suradnika (2003), *Sintaksi hrvatskoga književnog jezika* Radoslava Katičića (2002) te u *Gramatici hrvatskoga jezika* Stjepka Težaka i Stjepana Babića (2000) isključne se rečenice nazivaju izuzetnima. Stoga se isključni veznici nazivaju izuzetnima, a u njih se prema *Hrvatskoj gramatici* Eugenije Barić i suradnika ubrajaju: „samo, samo što, jedino, jedino što, tek, tek

što, osim, osim što, van, do, nego” (usp. Barić i sur. 2003: 463). Prema gramatici Eugenije Barić i suradnika „zaključne su rečenice one u kojima se na temelju sadržaja jednoga rečeničnog ustrojstva logično zaključuje sadržaj drugoga” (usp. Barić i sur. 2003: 456), a „veznici zaključnih rečenica dakle, zato, stoga” (Babić i Težak 2000: 260).

1.1.2.2 Zavisnosložene rečenice

Za razliku od nezavisnosloženih rečenica, zavisnosložene podrazumijevaju određen stupanj zavisnosti među surečenicama jer kod zavisnosloženih rečenica zavisna surečenica nikad ne može stajati samostalno. Josip Silić i Ivo Pranjković to su objasnili ovako:

Zavisnosloženim ili subordiniranim rečenicama nazivaju se one složene rečenice u kojima surečenice čine cjelinu tj. jednu jedinicu, i strukturnu i smisaonu i intonacijsku. Surečenice su u takvim složenim rečenicama ovisne jedna o drugoj, a ta se ovisnost očituje prije svega u tome da se zavisna surečenica uvrštava u ustrojstvo osnovne surečenice. Zato se i kaže da zavisnosložene rečenice nastaju uvrštavanjem (Silić i Pranjković 2007: 329).

S obzirom na to kako se zavisna surečenica eksplicitnih zavisnosloženih rečenica odnosi prema osnovnoj (tj. s obzirom na to u funkciji kojega rečeničnoga člana dolazi), eksplicitne zavisnosložene rečenice dijele se na predikatne, subjektne, objektne, priložne i atributne. (usp. Silić i Pranjković 2007:329,330.). Silić i Pranjković predikatnim rečenicama nazivaju one zavisnosložene rečenice u kojima se zavisna surečenica prema osnovnoj odnosi kao imenski dio predikata prema glagolskomu dijelu. U takvim rečenicama oblici pomoćnoga glagola biti služe kao spona ili kopula između osnovne i zavisne surečenice.

„U službi veznika predikatnih rečenica dolaze u prvom redu vezna sredstva (korelativna i nekorelativna) supstitivnoga tipa, prije svega odnosne zamjenice i/ili pridjevi: koji, kakav, čiji, što. Osim supstitivnih veznih sredstava u predikatnim rečenicama dolazi i veznik da, koji također može biti korelativne naravi.“ (Silić i Pranjković 2007: 330, 331).

Prema istim autorima subjektne su rečenice one zavisnosložene rečenice u kojima se zavisna surečenica prema osnovnoj odnosi kao subjekt prema predikatu. Također Silić i Pranjković dijele subjektne rečenice na odnosne, odnosno upitne i izrične. (usp. Silić i Pranjković 2007:331).

U odnosnim subjektivnim rečenicama funkciju veznih sredstava imaju zamjenice i zamjenički prilozi tko, koji, što i kako, u zavisnoupitnim upitne zamjenice tko, koji, čiji, što, upitni prilozi kako, kamo, kuda, odakle, gdje, kad i upitni veznici odnosno čestice li, da li, a u izričnim subjektivnim rečenicama veznici da i kako (usp. Silić i Pranjković 2007: 331–332).

Pišući o objektivnim rečenicama, Silić i Pranjković navode sljedeće:

Objektivnim rečenicama nazivaju one zavisnosložene u kojima se zavisna surečenica prema glavnoj odnosi onako kako se objekt odnosi prema predikatu, usp. Osjetili smo miris mora prema Osjetili smo kako miriši more. Prema formalnom kriteriju i objektivne rečenice mogu se podijeliti na odnosne, zavisnoupitne i izrične rečenice. Shodno tome u odnosnim objektivnim rečenicama veznička sredstva mogu biti odnosne zamjenice i pridjevi tko, koji, što, kakav, u zavisnoupitnim upitni veznici li i da li, upitne zamjenice, upitni prilozi, upitni pridjev i prijedložni izrazi, a u izričnim objektivnim rečenicama to su veznici da, kako i gdje (usp. Silić i Pranjković 2007: 332, 333).

Prema Babiću i Težaku, priložne ili adverbijalne rečenice su one složene rečenice u kojima zavisna surečenica dopunjuje glagol glavne surečenice služeći mu kao priložna oznaka (usp. Težak i Babić 2000: 266). S obzirom na to da postoji veliki broj okolnosti u kojima se radnja može izvršiti, priložne rečenice su raznolike. Težak i Babić u svojoj gramatici navode iste vrste priložnih rečenica kao i Silić i Pranjković u svojoj gramatici, a one su sljedeće: „mjesne, vremenske, načinske, usporedne, uzročne, namjerne, uvjetne, posljedične i dopusne rečenice” (Silić i Pranjković 2007: 335; Težak i Babić 2000: 267). Težak i Babić navode još jednu vrstu zavisnosloženih rečenica, a to su atributne rečenice. Prema njihovoj gramatici „atributne su rečenice složene rečenice u kojima zavisna surečenica poblizje označuje imenicu ili koju drugu riječ što vrši službu imenice” (usp. Težak i Babić 2000: 273). Silić i Pranjković navode da se u službi veznika atributnih rečenica pojavljuju „različite zamjenice, pridjevi, prilozi i veznici” (Silić i Pranjković 2007: 355). Također, Silić i Pranjković dijele atributne rečenice prema značenjskom odnosu zavisne surečenice prema osnovnoj na „restriktivne (odredbene) i nerestriktivne (dopunske i apozicijske)” (Silić i Pranjković 2007: 355).

1.1.2.3. Višestruko složene rečenice i rečenični nizovi

Težak i Babić u svojoj *Gramatici* govore o mnogostruko složenoj rečenici koju definiraju kao rečenicu „koja je složena od triju ili više zavisnih i nezavisnih surečenica” (Težak i Babić 2000: 276). Također, autori navode da je ova vrsta rečenica vrlo česta u

svakodnevnome govoru i tekstovima (usp. Težak i Babić 2000: 276). Silić i Pranjković razlikuju višestruko složene i višečlane rečenice, pri čemu su „višečlane one koje se sastoje od više zavisnih rečenica koje su u istom suodnosu s glavnom dok su kod višestruko složenih i glavna i zavisna surečenica različite” (usp. Silić i Pranjković 2007: 334).

Kada je riječ o rečeničnim nizovima, u *Gramatici* Eugenije Barić i suradnika navodi se sljedeće:

Rečeničnim nizom naziva rečenica koja nastaje nizanjem međusobno nezavisnih rečeničnih ustrojstava, uz ukidanje rečeničnih granica. U skladu s tim mijenjaju se i znakovi koji označuju rečenične granice: točka (.), kao znak rečenične granice, mijenja se ili u točku zarez (;) ili u zarez (,) ili u crtu (-) ili u dvotočku (:) (Barić i sur. 2003: 457).

1.2. Rečenica u književnoumjetničkome tekstu

Budući da je predmet ovoga rada analiza književnoumjetničkoga teksta, za početak će se definirati književnoumjetnički stil i predstaviti njegova obilježja. U svojoj knjizi *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika* (2006) Josip Silić hrvatski standardni jezik definira kao „jezik hrvatske polifunkcionalne javne komunikacije” (Silić 2006: 36). Iz te definicije proizlazi da je jezik pokriva područja različitih društvenih djelatnosti poput znanosti, administrativnih i poslovnih djelatnosti, novinsko-publicističku djelatnost, jezičnu umjetnost te svakodnevni život. Iz te podjele društvenih djelatnosti proizlazi i pet funkcionalnih stilova standardnoga jezika: znanstveni, administrativno-poslovni, novinarsko-publicistički, književnoumjetnički i razgovorni stil. Hrvatski standardni jezik čini svih pet funkcionalnih stilova te svaki ima svoje posebnosti. Najvažnije obilježje književnoumjetničkoga stila jest otklon od standarda. Eugenija Barić u *Hrvatskom jezičnom savjetniku* (1999.) uspoređujući književnoumjetnički stil sa standardnim jezikom navodi da je književnoumjetnički stil individualan, neimitativan, nenormiran, uključuje lokalizme, dijalektizme, arhaizme i barbarizme te neograničen izbor leksičkih i sintaktičkih jedinica (usp. Barić 1999: 51). Autori poput Katnić-Bakaršić (2001.), Frančić, Hudeček i Mihaljević (2005.) navode još neke odlike književnoumjetničkoga stila kao što je zamjena roda ili preregistracija.

Preregistracija je postupak preuzimanja druge vrste registra u jedan osnovni registar. Osnovni registar ovdje je književno djelo u koje se često uvode drugi registri kakvi su znanstveni nazivi, isječci iz novina ili kopije nekog drugog dokumenta.

Umetnuti u književni tekst, oni postaju dio tog teksta i njihova je uloga estetska (Katnić-Bakaršić 2001: 108).

Katnić-Bakaršić (1999.) navodi i stilizaciju kao odliku književnoumjetničkoga stila. Stilizaciju opisuje kao postupak „oponašanja jezičnih sredstava karakterističnih za neki tip jezične realizacije u svrhu ostvarivanja određene umjetničke funkcije” (usp. Katnić-Bakaršić 1999: 37). Frančić, Hudeček i Mihaljević navode još nekoliko karakteristika književnoumjetničkoga stila, a to su upotreba poetizama, frazema i poslovice te pojava intertekstualnosti, složene sintaktičke strukture i razveden sustav glagolskih vremena (usp. Frančić, Hudeček i Mihaljević 2005: 236–237). „Temeljna je značajka književnoumjetničkoga stila uporaba stilskih sredstava koja određuju način pisanja i stil književnoga djela” (Frančić, Hudeček i Mihaljević 2005: 237). Ivo Pranjković u svome radu *Funkcionalni stilovi i sintaksa* iz 1996. godine funkcionalne stilove dijeli na apstraktne i konkretne. Među apstraktne stilove ubraja znanstveni, administrativni i publicistički stil, a u konkretne razgovorni i beletristički, tj. književni stil. Konkretne funkcionalne stilove obilježavaju asidentizam i koordinacija, dok apstraktne obilježavaju sidentizam i subordinacija. Na razini teksta konkretne stilove, posebice beletristički, obilježava izostanak konektora i vezničkih sredstava, dok su u apstraktnim stilovima oni česti. Funkcionalni se stilovi razlikuju i po načinu organiziranja teksta: linearna sekvencija u kojoj su rečenice strukturalno i smisleno povezane svojstvena je apstraktnim stilovima i pripovjednomu beletrističkom stilu, dok je paralelna sekvencija u kojoj su rečenice autosemantične i stvaraju otvoreni tip teksta svojstvena konkretnim funkcionalnim stilovima koje obilježava statično opisivanje. Pranjković također navodi da je valentnost, tj. spojidbenost riječi važna razlikovna značajka funkcionalnih stilova pa tako primjerice administrativni stil obilježava potpuna ograničenost u spojidbi riječi, dok beletristički obilježava neograničenost, što se najbolje uočava u pjesništvu. Također kao jedno od obilježja beletrističkoga stila Pranjković navodi arhaične prijedložne konstrukcije s uzročnim značenjem poput npr. s neznane boljke (stradati) i u značenju uzroka razloga, npr. sa svojega junaštva (postati slavan) (usp. Pranjković 1996: 523).

1.2.1. Određenje rečenice

Ivo Pranjković u svojoj knjizi *Hrvatska skladnja* iz 1993. godine naglašava problem definiranja rečenice u tzv. tradicionalnoj sintaksi. Smatra da je problem što tradicionalna

sintaksa rečenicu promatra kao idealiziranu jezičnu jedinicu s potpunim i eksplicitno izraženim unutrašnjim gramatičkim ustrojstvom. U takav se opis rečenice uklapaju samo one jedinice koje odgovaraju unaprijed zadanim strukturnim i semantičkim shemama (usp. Pranjković, 1993: 101). Tim se problemom bavi Lada Badurina u radu pod naslovom „Od sintakse prema suprasintaksi i dalje: Tradicionalna gramatika ili: Zašto tekst nije imao sreće s gramatikom (i gramatika s tekstom)” iz 2011. godine. Badurina navodi da je u strukturalističkoj gramatici zanemarena komunikacijska bit jezika jer se rečenica promatra kao apstraktna jezična jedinica. Takav pristup rečenici u potpunosti zanemaruje dijelove rečenične strukture promatrajući ih izvan konteksta, a pitanje granica među rečenicama rješava samo na formalnoj razini; interpunkcijskim znakovima koji označavaju granicu (Badurina 2011: 44). Takvo određivanje rečeničnih granica problematično je posebice u složenim rečeničnim strukturama. S obzirom na to Badurina izdvaja dvije definicije rečenice. Rečenica može biti dio diskursa ili zaseban diskurs što upućuje na sagledavanje rečenice kao dijela većih jezičnih struktura. Na takvu poimanju rečenice temelji se suprasintaksa. S druge strane definicija rečenice kao misli iskazane riječima, takva definicija upućuje na kognitivni aspekt jezika. (usp. Badurina 2011: 45). Kako bi se odredila definicija rečenice kao temeljnoga sintaktičkog pojma, potrebno ju je sagledati izvan okvira rečeničnoga i gramatičkog ustrojstva. Šezdesetih i sedamdesetih godina razvija se teorija funkcionalne rečenične perspektive koja težište stavlja na komunikacijsku ulogu jezika i njegovih struktura. Iz toga proizlazi da se rečenica aktualizira i promatra u komunikacijskome kontekstu kao iskaz koji ima svoje obavijesno ustrojstvo: obavijesni subjekt i obavijesni predikat, temu i remu, tj. dano i novo. (usp. Badurina 2011: 46). Temelj takva proučavanja rečenice jest njezina funkcionalnost, tj. komunikacijska svrha koju rečenična struktura ispunjava u trenutku kada je izrečena ili napisana (Badurina 2011: 47). Funkcionalnost rečenice ogleda se u trenutku kada je ona kontekstualizirana u konkretnoj komunikacijskoj situaciji.

1.3. Sintaktostilistika

Pojmu stil tijekom povijesti pridavala su se različita značenja, ali danas se opisuje kao trag što ga u iskazu, tekstu ili diskursu ostavljaju kulturni i civilizacijski kontekst, podneblje, književnopovijesno razdoblje, književni smjer, škola ili žanr i dr. Stilom ističemo ono što jezikom izričemo (Benčić 2002 : 141). Vidljivo je da su jezik i stil usko povezani pa klasifikacija u stilističkoj, tj. lingvostilističkoj analizi ne zazire od tradicionalne podjele kojom

gramatika dijeli jezik. S obzirom na to lingvostilistička analiza dijeli se na nekoliko kategorija: fonostilistiku, morfostilistiku, sintaktostilistiku i semantostilistiku. Fonostilistika jest stilistička disciplina koja promatra izražajna sredstva na planu fonetike i fonologije, a jedinica stilskoga pojačanja na tome planu naziva se fonostilem. Morfostilistika se dijeli na morfostileme, a predstavlja stilističku disciplinu koja promatra stilska sredstva na planu morfologije. Semantostilistika se tiče promatranja stilskih sredstava na planu semantike, a temeljna se jedinica naziva semantostilemom. Za ovaj je rad najbitnija kategorija sintaktostilistike, stilističke discipline koja promatra izražajna sredstva na planu sintakse, tj. proučava gramatička sredstva pomoću kojih se riječi spajaju u rečenične cjeline, a jedinica stilskoga pojačanja na tome planu naziva se sintaktostilem. Na tragu Pranjićeve definicije sintaktostilistike jest i Marina Katinić Bakaršić koja u knjizi *Lingvistička stilistika* navodi da je zadatak sintaktostilistike da ispituje stileme na sintaktičkoj razini, proučava njihovu funkcionalno-stilsku i ekspresivnu obilježenu. (usp. Katnić Bakaršić 1999: 93). Autorica navodi da se sintaktostilistika bavi i proučavanjem funkcionalno-stilske diferencijacije sintaktostilema, sintaktičke sinonimije i različitih postupaka ekspresivne sintakse. U književnoumjetničkom stilu sintaktostilističke figure odražavaju se kroz stilske figure. Katnić Bakaršić stilske figure definira kao

metatakse, tj. figure koje djeluju na planu sintakse i predstavljaju odstupanja od uobičajenog sklapanja rečenice i nadrečeničnog jedinstva. (Katnić-Bakaršić 1999: 112)

Dakle, stilem je ona jedinica koja nosi određenu stilsku informaciju te upravo na osnovi stilema razlikujemo pet funkcionalnih stilova standardnoga jezika.

Sintaktička obilježja književnih djela često ostaju neistražena jer se ne razgraničavaju od stilskih analiza teksta. Najčešće su sintaktička obilježja tek usputno spomenuta uz druga gramatička i leksička obilježja. Različita leksička obilježja književnoga djela pridonose izgradnji stila književnoga djela ili autora pa shodno tome ovise o individualnosti i literarnoj slobodi autora (usp. Barić 1999: 51). Upravo zbog toga se sintaktička obilježja jednoga djela ne moraju podudarati sa sintaktičkim obilježjima drugoga djela, čak i onda kada ona pripadaju istomu autoru. Zbog toga se nameće pitanje može li književni tekst uopće biti predmetom proučavanja stilistike.

Od početka konstituiranja stilistike kao discipline ona je suočena s ocjenama da književni tekst, književnost, ne mogu biti predmet lingvističke analize, budući da

posjeduju estetsku funkciju i pripadaju umjetnosti, što ih odvaja od svih drugih tekstova. (...) Nasuprot tome, postoji gledište prema kojem je jedini predmet stilistike upravo književnost, tj. jezik književnosti (Katnić-Bakaršić 1999: 111).

Antica Antoš smatra da književni tekstovi mogu biti predmetom proučavanja stilistike te u svojoj knjizi *Osnove lingvističke stilistike* iz 1974. piše o osnovama sintaktostilističke analize književnih djela. Autorica navodi da u područje sintaktostilistike prelazimo već kada u iskaz uključimo ekspresivno-impresivne vrijednosti i afektivan odnos prema predmetu suda. (Antoš 1974: 95). Prema istoj autorici sintaktostilistika utvrđuje da se ista misao može izraziti različitim tipovima rečenica (Antoš 1974: 96).

1.3.1 Kvantitativni pristup sintaksi teksta

Za potrebe ovoga rada korišten je kvantitativni pristup sintaksi odabranoga teksta. Kvantitativni pristup u sintaktičkoj raščlambi primijenjen je u manjem broju radova. Marijana Česi 2015. godine u svome je doktorskom radu istraživala ovladanost standardnim hrvatskim jezikom na kraju obaveznoga obrazovanja koristeći se kvantitativnim pristupom. Slično je istraživanje proveo Mate Milas u radu „Usporedba govornih i pisanih pripovjednih tekstova učenika 3., 5 i 7. razreda” u kojemu se također koristio kvantitativnim pristupom. Budući da je cilj ovoga rada prikazati ulogu rečeničnoga sastava u oblikovanju radnje i pojedinostima u karakterizaciji likova te odrediti obilježja autoričina stila koja se mogu uočiti na sintaktičkoj razini, tijek je istraživanja bio sljedeći: prikupljanje podataka, pripremanje podataka za raščlambu i raščlamba rezultata istraživanja.

Prilikom prvoga čitanja zapisane su bilješke o likovima i označene granice među fragmentima teksta koji se odnose na svakoga pojedinačnog lika. Pri drugome čitanju rečenice iz romana unesene su u tri tablice napravljene u programu Microsoft Excel 2010. Tablice su naslovljene prema trima glavnim likovima, a rečenice su uvrštavane prema liku na kojega se odnose. Takva podjela rečenica poslužila je kako bi se dobio uvid u karakterizaciju likova i ulogu rečenice u karakterizaciji.

Nakon što su podijeljene prema likovima, rečenice su raščlanjene prema sastavu na jednostavne, složene, višestruko složene, neoglagoljene rečenice i rečenične nizove. Neoglagoljene su rečenice pritom istaknute kao posebnost autoričina stila. Složene rečenice podijeljene su na zavisnosložene i nezavisnosložene. Nezavisnosložene rečenice tada su razvrstane na sastavne, suprotne, rastavne i isključne rečenice (zaključne rečenice nisu

zabilježene), a zavisnosložene na: objektne, atributne, subjektne, mjesne, predikatne, pogodbene, usporedne, uzročne, načinske, vremenske i posljedične rečenice. Rečenični su nizovi odvojeni od jednostavnih rečenica kako bi bilo moguće analizirati njihovu funkciju u oblikovanju radnje i samih likova.

Prikupljeni podatci analizirani su uz pomoć programa Microsoft Excel 2010. te su rezultati prikazani grafički i tablično. Grafički i tablični prikazi opisani su i analizirani u kontekstu sadržaja romana i karakterizacije likova, tj. rezultati istraživanja analizirani su kvantitativno i kvalitativno. Pomoću tablica dobiveni su konkretni brojevi određenih vrsta rečenica koje su raščlanjene prema sastavu i podijeljene prema likovima na koje se odnose. Prema tome je određen i udio pojedinačnih vrsta rečenica kod svakoga lika, što je omogućilo uvid u najčešće vrste rečenica kojima se autorica koristila te povezanost sintaktičkoga plana sa sadržajnim planom. Također, izdvojene su sintagme koje se ponavljaju kod različitih likova u romanu.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

2.1. Cilj i svrha istraživanja

Cilj je ovoga istraživanja sintaktostilistička raščlamba romana *Marina ili o biografiji* Irene Vrkljan. Raščlanit će se rečenice po sastavu u svrhu povezanosti radnje, sadržaja romana sa sintaktičkim i sintaktostilističkim obilježjima. Kako bi se to postiglo, za početak će biti razvrstane rečenice prema likovima, odnosno odredit će se koja se rečenica odnosi na pojedini od triju likova romana, a zatim će se odrediti unutar pojedine skupine rečenice po sastavu: jednostavne, složene i višestruko složene rečenice. Analizirat će se i ponavljanje određenih sintagmi te njihova uloga u oblikovanju radnje i pojedinoga lika. Analiza rečenica povezat će se s karakterizacijom likova te u konačnici dokazati cikličnu strukturu romana i povezanost fragmentarnih dijelova romana.

2.2. Građa

Za sintaktostilističku raščlambu odabran je roman *Marina ili o biografiji* Irene Vrkljan objavljen 2004. u izdanju Večernjakove biblioteke. Roman se sastoji od 113 stranica.

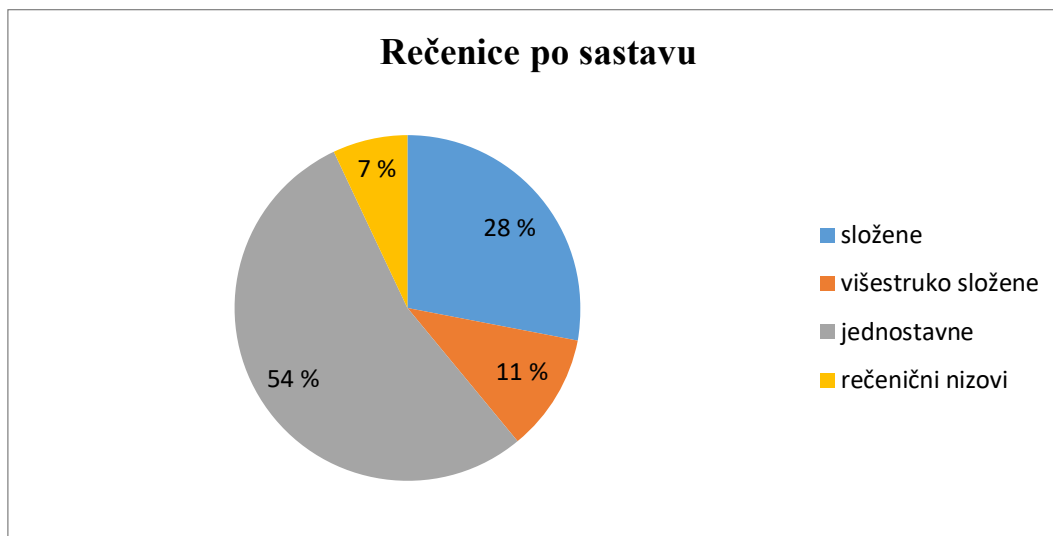
2.3. Način istraživanja

Svaka pojedina rečenica iz romana upisana je u tablice napravljene u programu Microsoft Excel 2010. Raščlanjene su prema sastavu na jednostavne, složene, rečenični niz i višestrukosložene rečenice, zatim su analizirane u odnosu na lik koji opisuju odnosno na koji se odnose. Takva raščlamba uključuje tri glavna lika – autoricu i pripovjedačicu Irenu, Marinu Cvetajevu i Doru Novak. Poseban je naglasak na neoglagoljenim rečenicama kod sva tri lika kao bitnomu obilježju autoričina stila. Također se rečenica promatra na sintagmatskoj razini. Raščlambom se utvrđuje uloga vrste rečenica u karakterizaciji pojedinoga lika odnosno dokazuje pretpostavka o povezanosti fragmentarnih dijelova i cikličnoj konstrukciji romana na izraznoj i sadržajnoj razini.

3. REZULTATI I RASPRAVA

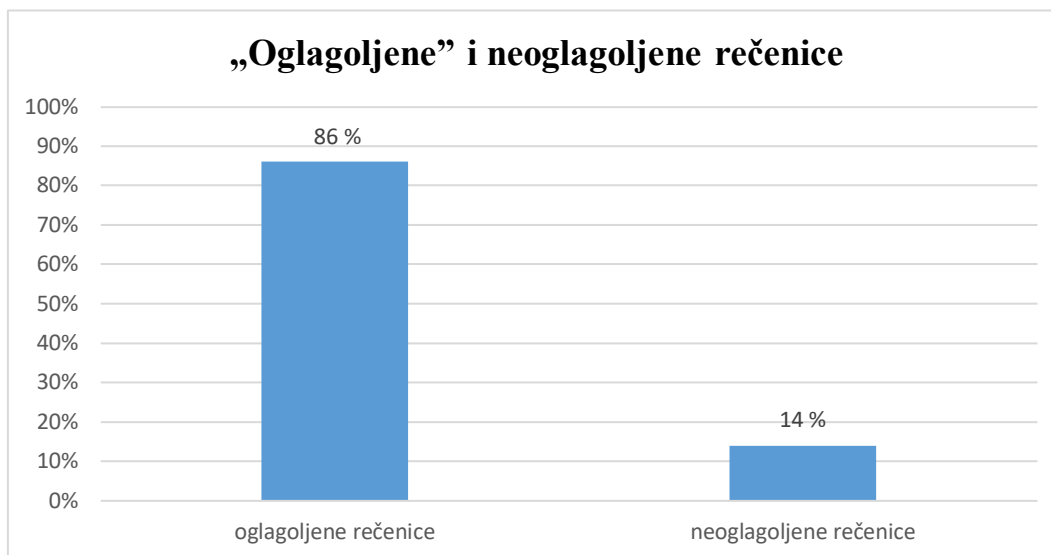
3.1. Rečenice po sastavu

Roman se sastoji od 2 203 rečenice.

Slika 1. Zastupljenost rečenica po sastavu u romanu *Marina ili o biografiji*

Vidljivo je (slika 1) da u romanu ima najmanje rečeničnih nizova, njih 7 %, dok složenih rečenica ima 28 %. Čak 54 % rečenica u romanu čine jednostavne rečenice. Jednostavne su rečenice najčešće konstruirane od predikata, subjekta, objekta i atributa. Složene su rečenice najčešće zavisne i sklapane asindetski, bez veznika. Također, nezavisnosložene su rečenice najčešće sklapane asindetskim sklapanjem. Udio neoglagoljenih rečenica (slika 2) u romanu jest 14 % što upućuje na fragmentaran stil zapisivanja autoričnih isprekidanih misli. Velik udio jednostavnih, asindetski sklopljenih rečenica i rečeničnih nizova ukazuje na fragmentarnost koja je temeljno obilježje ovoga romana.

Slika 2. Zastupljenost neoglagoljenih rečenica u romanu

U tablici 1 prikazana je zastupljenost rečenica u odnosu na pojedini lik. U nastavku rada raščlanit će se rečenice za svakoga lika pojedinačno te će ih se opisati. Navest će se primjeri kako bi se ukazalo na to da fragmenti romana čine zaokruženu cjelinu na sintaktičkoj, ali i sadržajnoj razini.

Tablica 1. Zastupljenost rečenica prema likovima na koje se odnose

	<i>rečenice po sastavu</i>	<i>Marina</i>	<i>Irena</i>	<i>Dora</i>	ukupno
broj	<i>jednostavne</i>	424	692	84	1200
<i>udio</i>		55	55	51	54
broj	<i>složene</i>	210	353	46	609
<i>udio</i>		27	28	28	28
broj	<i>rečenični niz</i>	57	80	15	152
<i>udio</i>		7	6	9	7
broj	višestruko složene	82	140	20	242
<i>udio</i>		11	11	12	11
broj	neoglagoljene	86	194	18	298
<i>udio</i>		11	15	11	14
broj	ukupno	773	1265	165	2203
<i>udio</i>		100	100	100	100

Iz tablice je vidljivo da su u romanu najzastupljenije jednostavne rečenice koje čine udio od 54 % svih rečenica u romanu. Najveći je broj jednostavnih rečenica u dijelu koji se odnosi na Irenu, one čine čak 55 % rečenica Irenina dijela. Sljedeće po zastupljenosti su složene rečenice čiji udio iznosi 28 % svih rečenica u romanu, a najviše ih ima u dijelu koji se odnosi na Irenu. Višestruko složene rečenice čine udio od 11 % rečenica u romanu. Također zanimljivo je primijetiti da udio višestruko složenih rečenica u Marininu i Ireninu dijelu iznosi 11 % dok u Dorinu dijelu njihov udio iznosi 12 %. Neoglagoljene rečenice čine udio od 14 % rečenica u romanu i najčešće su jednostavne rečenice i rečenični nizovi sastavljeni od jednostavnih neoglagoljenih rečenica. Takve su rečenice najzastupljenije u Ireninu dijelu gdje čine udio od 15 % dok kod Marine i Dore čine udio od 11 %. Rečenični nizovi čine udio od 7 % rečenica u romanu te su najzastupljeniji u dijelu koji se odnosi na Doru, gdje čine udio od 9 % rečenica koje se odnose na Doru. Dakle, u romanu su najzastupljenije jednostavne rečenice, dok su najmanje zastupljeni rečenični nizovi, a razlike u udjelima rečenica kod likova su minimalne.

3.1. Prvi lik – Marina Cvetajeva

Roman nije biografski prikaz života Marine Cvetajeve. Irena Vrkljan čitateljima predstavlja subjektivnu viziju Marinina života. Pisanje o Marini lišeno je objektivnosti te se povremeno čini kao da su Irena i Marina bile bliske prijateljice iako se nikada nisu upoznale. Pišući o Marininu životu, Vrkljan piše o tragu koji je ruska pjesnikinja ostavila u njezinu životu:

Ono što bih htjela otkriti, to je ulazak Marine u moj život. Kao po nekoj žili koja svjetluca piše se tekst. Ali žila je i slaba, taj trag mrtve žene koju nismo poznavali. Pojačavam njen obris drugim vremenima, nosim je naokolo poput životinjice od krpe, čvrsto stisnutu o grudi, nosim je kroz ovdašnje prostorije, kroz današnje, u svjetlu. Ne mislim na restrikcije struje. (Vrkljan 2004: 83–84)

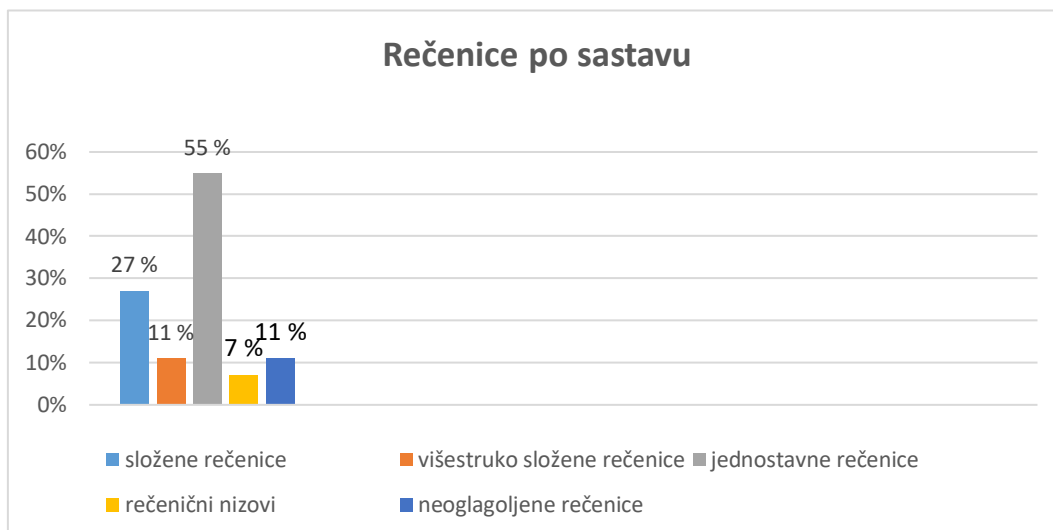
Iako je Vrkljan pisala subjektivnu viziju života Marine Cvetajeve, ipak se koristila mnogobrojnim biografskim činjenicama iz tragičnoga života ruske pjesnikinje. Primjerice, jedan od osnovnih motiva kojima se Vrkljan koristi kada govori o Marininu životu jest motiv vraga. Taj je motiv preuzet iz Marinine kratke priče *Vrag* napisane 1935. godine (Vidić 2016: 235). Marina u toj priči piše kako je vraga susrela u sobi svoje polusestre Valerije te ga voljela unatoč majčinim zabranama. *Vrag je u Valerijinu sobu došao na pripremljeno mjesto:*

mog prijestupa – majčinske zabrane. (Cvetajeva 2005:12). Na tu će priču Valerija nakon Marinine smrti reagirati pitanjima: *Kakve ideje! Kakav vrag?! I zašto je živio u mojoj sobi?* (Vidić 2016: 240). Vrkljan tu priču prenosi odmah na početku te je uzima kao polazišnu točku svojega opisa Marinina života.

Ona je voljela vraga koji je sjedio na krevetu u sobi njene polusestre Valerije. Voljela ga je protiv svijeta majke, dadilje, protiv svijeta religije. (...) Čitajući tu priču, reći će Valerija mnogo godina kasnije: „Što? Vrag u mojoj sobi? Kakva glupost!” (Vrkljan 2004: 23)

Vrkljan Cvetajevu prikazuje kao ženu putnicu i apatrida jer živi u emigraciji. Pišući Marininu biografiju, Vrkljan izlazi iz žanrovskih okvira jer događaje ne navodi kronološki već kao sjećanja i reminiscencije zapisujući vlastiti tijek misli. Zbog toga ne začuđuje da se prilikom opisa Marinina života Vrkljan najčešće koristi jednostavnim rečenicama (slika 3). Rečenice u kojima Vrkljan piše o Marini čine 35 % romana, a najviše je jednostavnih, čak 55 %. Složene rečenice čine udio od 27 % Marininih rečenica, dok višestruko složene rečenice čine udio od 11 %, a rečenični nizovi 7 %. Neoglagoljene rečenice također čine udio od 11 % Marininih rečenica (slika 3). Vrkljan priču o Marini počinje slikom ruske pjesnikinje koja sjedi i puši. Ta se slika ponavlja na nekoliko mjesta u romanu uvijek u formi složene rečenice. *Ona puši i gleda na pučinu.* (Vrkljan 2004: 33) *Noću, možda, pored nije sjedi Marina i puši.* (Vrkljan 2004: 113). Također, pišući o Marini, Vrkljan često zapisuje asocijacijske nizove kojima prekida pripovijedanje. *Marina, biser, ljubav.* (Vrkljan 2004: 25). Vidljiva su i ponavljanja jednostavnih rečenica prilikom opisa Marinina sna:

Odozgora mi ususret dolazi lav. Golem, s velikom glavom. Učinim tri puta znak križa. Lav legne na trbuh i oprezno prođe mimo mene. Idem dalje. Meni ususret — deva s dvije grbe. Velika deva, mnogo veća od mene. Tri puta znak križa, Deva me prekorači. Natkrita sam šatorom, to je njen trbuh. Idem dalje. Meni ususret — konj. Taj će me sigurno srušiti, on je u kasu. Triput znak križa. Konj me u punom zamahu preskoči. Veselim se eleganciji tog skoka. Idem dalje. (Vrkljan 2004: 65)

Slika 3. Zastupljenost pojedine vrste rečenica po sastavu

Vrkljan se često koristi jednostavnim retoričkim pitanjima propitujući Marinin život.

Da li je zrak bio toliko bistar da je u daljini mogla prepoznati obris otoka Ile' d Yeu? Da li je obala još bila pusta i bez hotela? Da li je dan bio kišovit ili sunčan? I gdje je bio njen muž? (Vrkljan 2004: 33).

Vrkljan prikazuje niz slika određenih u vremenu i prostoru naglašavajući prostornu komponentu događaja iz Marinina života. Pripovijedajući, niže stvarne i imaginarne slike o Marininu životu zanemarujući njihov kronološki slijed. Vrkljan se fokusira na prostorne komponente Cvetajevina života kako bi naglasila njezinu ulogu žene putnice odnosno emigrantkinje i apatrida. Živa Benčić o tome govori na sljedeći način:

Pod slikom, drugim riječima, podrazumijevam svaku verbalnu reprezentaciju nekog zaokruženog (zamišljenog ili stvarnog) isječka osjetilno percetibilne realnosti koji je predložen u svojoj prostornoj, a ne vremenskoj protežnosti. U tom smislu Irena Vrkljan doista pretvara biografiju Marine Cvetajeve u niz atemporalno poredanih prizora ili slika koji nam omogućuju laku orijentaciju u prostoru prikazanog svijeta otupljujući istovremeno naš osjećaj za vremensku dimenziju stvari (Benčić 2002: 145).

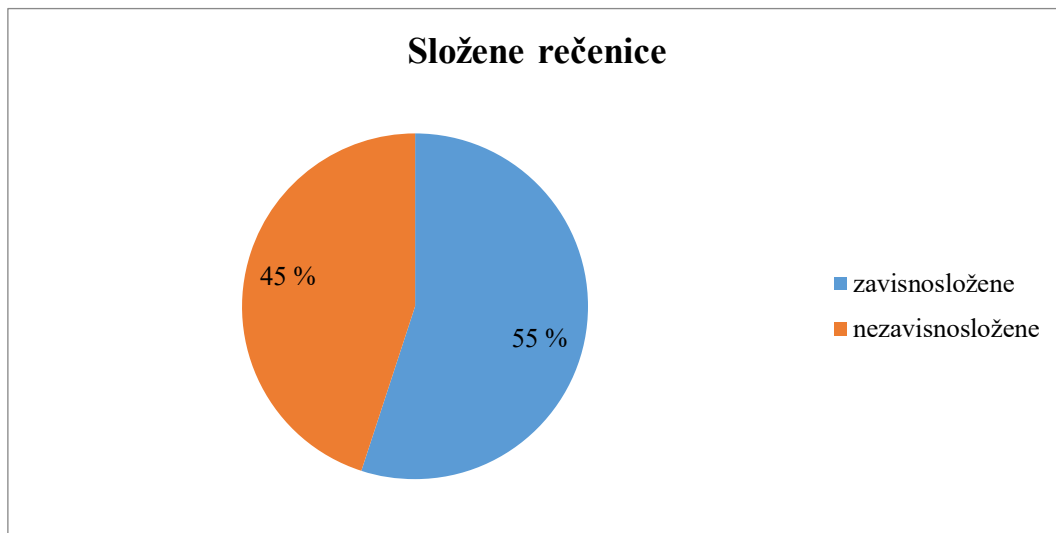
Vrkljan Marinin život prikazuje kroz niz realnih slika i događaja prekidajući ih imaginarnim događajima u kojima povezuje svoju i Marininu sudbinu. Pripovijedanje o Marini teče isprekidano, izmjenjuju se jednostavne i složene rečenice te rečenični nizovi sastavljeni od nekoliko jednostavnih rečenica. Na planu sadržaja to se odražava prekidanjem fabularne radnje i prebacivanjem u drugu pripovjedačku perspektivu.

Marina je u Čehoslovačkoj, u Všenoriju, osamljena. Ona sjedi u sobičku i piše pisma. Kći Alja ima deset godina. Njen muž Sergej radi čitav dan na sveučilištu u Pragu. On se vraća kući posljednjim vlakom kasno noću. „Vrijeme prije podne ubijam satovima francuskog koje dajem Alji (drugu polovicu prijepodneva kuham i ložim), ubijam dane krpanjem — s kakvom li to žestinom — čarapa (dva para od mene, pet od Alje — i sve, sve analiziram!) i tako ubijam još jednu godinu, možda i dvije — samo naprijed!” Sobica u Všenoriju je vlažna, naveče niz zidove teku potoci. Marina sjedi za stolom zamotana u sve šalove koje posjeduje i njeno pero postojano grebe po papiru. (...) A Dora? Najprije je previše pušila, zatim je dnevno pila po nekoliko čaša vina, zatim je legla u veliki krevet i ni sa kim nije više htjela razgovarati. Dora Novak, ta talentirana glumica. (Vrkljan 2004: 46–47)

Kako bi dodatno naglasila isprekidan tijek pripovijedanja i zapisivanja misli, Vrkljan se često koristi rečenicama u kojima izostavlja predikat, neoglagoljenim rečenicama. On je vidljiv iz konteksta, ali se u rečenici ne navodi. Takve rečenice čine 11 % ukupnoga broja rečenica u Marininu opisu, a vidljive su i u gore navedenu citatu.

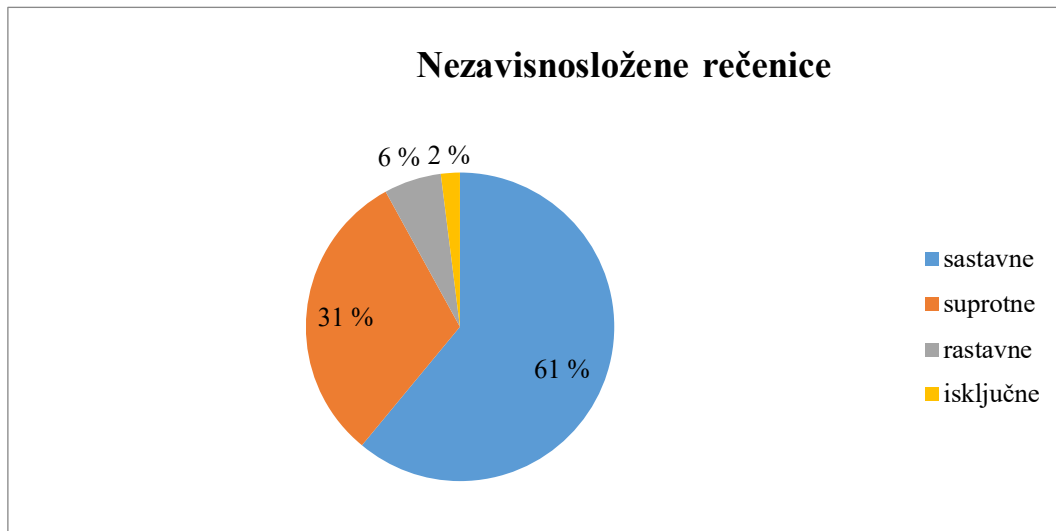
3.1.1. Složene rečenice

Marinin opis sastoji se od 210 složenih rečenica (slika 4).

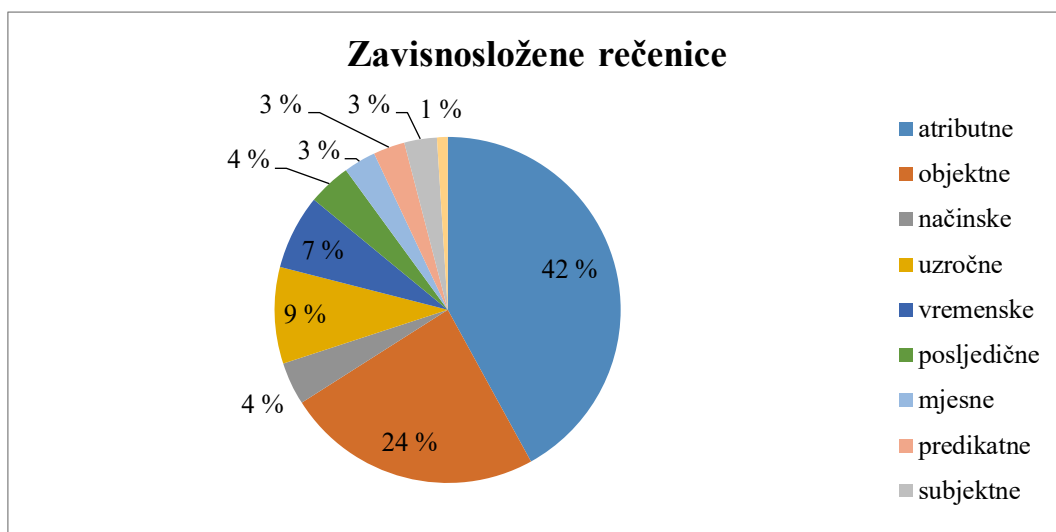

Slika 4. Zastupljenost složenih rečenica

U romanu je zavisnosloženih rečenica 120, dok je nezavisnosloženih zabilježeno 90. Nezavisnosložene su rečenice većinom suprotne (30 %) i sastavne (61 %), sklopljene veznicima ili asindetskim sklapanjem te čine 45 % složenih rečenica (slika 5). Zavisnosložene su rečenice većinom objektne (24 %) i atributne (43 %) (slika 6).

Slika 5. Zastupljenost nezavisnosloženih rečenica

Slika 6. Zastupljenost zavisnosloženih rečenica

Pišući o Marini, Vrkljan nekoliko puta ponavlja iste motive koji su izraženi u objektnim rečenicama i sastavnim surečenicama. Ponavlja se rečenica *I ona piše* (Vrkljan 2004: 32, 77). i složena rečenica *Ono što ostaje to su tinta i papir*. (Vrkljan 2004: 71, 79, 80). Pišući iz Marinine perspektive, Vrkljan postavlja retorička pitanja koja se izmjenjuju u formi složenih i jednostavnih rečenica. Takvim nizom retoričkih pitanja Vrkljan iznosi Marinine sumnje i nesigurnosti.

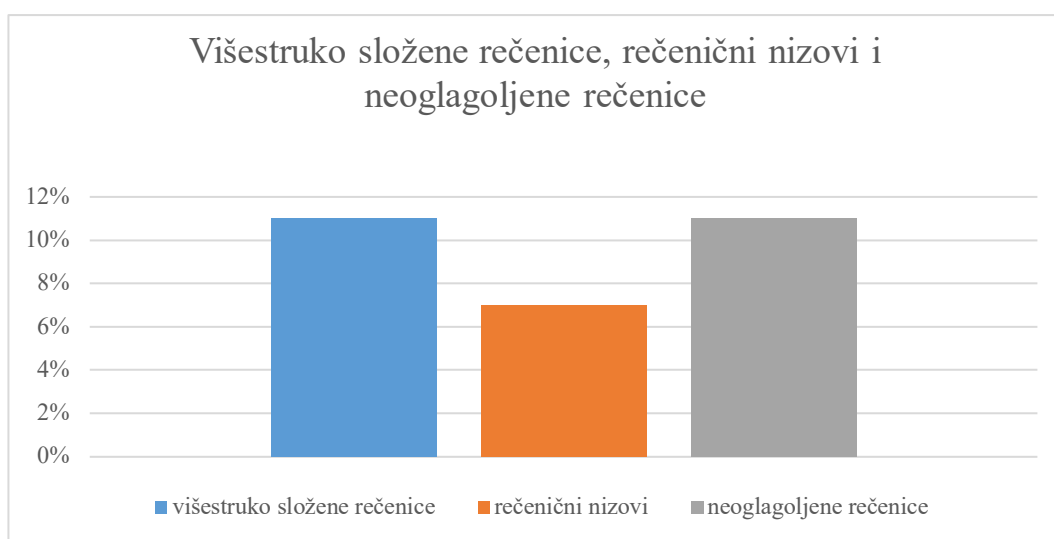
Da li je Sergej 1937. učinio nešto loše kako bi „zaradio“ povratak? Da li je Sergej bio žrtva tadašnjih antisemitskih emigrantskih krugova u Parizu? Da li su ga mrzili i zbog toga što se želio vratiti? Da li je to bila izdaja koja se ne oprašta? Mržnja zato i spram Marine, zbog njenog ponosa i prkosa? Da li je Sergej već prije te 1937. bio slomljen, bolestan čovjek, prije strijeljanja 1941? (Vrkljan 2004: 92)

Vrkljan se u romanu dotiče Marinina odnosa s drugim pjesnicima poput Reinera Marie Rilkea, Borisa Pasternaka, Osipa Mandeljštama donoseći prijevode pisama koja su razmjenjivali te opise njihovih stvarnih i imaginarnih susreta. Najviše pozornosti pritom posvećuje odnosu Marine i Rilkea prikazujući njihov odnos kao platonsku ljubav koja je ostala na pismima i zamišljenim susretima. Opisujući te susrete, Vrkljan niže atributne rečenice:

Da li bi je kasnije otpratio do kolodvora, nju koja nije htjela sjesti u auto? Da li bi dugo hodali? On je već bio teško bolestan, izbjegavao je ljubav, rastanke. Na kolodvoru uzvitlan kovitlac njihovih riječi koje odnosi vjetar i njihovi već nejasni obrisi. (Vrkljan 2004: 79)

Opisujući njihov odnos, koristi se i ponavljanjima pa tako na samome početku romana navodi prijevod pjesme pod naslovom *Novogodišnja* koju je Marina Cvetajeva posvetila Rilkeu, a kasnije ju u nekoliko navrata citira ili se na nju referira. U nastavku rada analizirat će se višestruko složene rečenice i rečenični nizovi.

3.1.2. Višestruko složene rečenice, rečenični nizovi i neoglagoljene rečenice

Slika 7. Zastupljenost višestruko složenih rečenica, rečeničnih nizova i neoglagoljenih rečenica

Višestruko složenih rečenica u Marininu dijelu ima 11 %, a jednak je udio i neoglagoljenih rečenica, dok rečeničnih nizova ima 7 % (slika 7). Rečenični nizovi sastavljeni su od nekoliko jednostavnih rečenica koje su odvojene zarezmom. Njima se Vrkljan često koristi kada opisuje način života Marinine obitelji ili kada zapisuje ono što drugi govore o Marini. Tada se izmjenjuju jednostavne rečenice i rečenični nizovi.

Sergej nije bio praktičan čovjek, bio je bolestan i nije se u početku uopće snalazio, nije ništa zarađivao. Marinine mogućnosti bile su također male. Na jednoj fotografiji iz 1930. ona stoji na nekim stepenicama, njeno lice djeluje ispaćeno, pogled joj je odsutan. (Vrkljan 2004: 50) (...) Deset je dana sa sinom Murom stanovala kod nas. Bila je depresivna, šutjela je, pušila je. Kad bi oprala kosutolikose umorila da više nije mogla oprati pod. (Vrkljan 2004: 106)

Analizom rečenica utvrđeno je da je 19 % rečeničnih nizova sastavljeno od jednostavnih neoglagoljenih rečenica, što je vidljivo i u sljedećemu primjeru: *Tama oko drvene kuće, tri mala prozora s prednje strane, nizak krov.* (Vrkljan 2004: 44) Takve rečenice nisu mnogobrojne, ali vidljivo je da se njima autorica koristi kako bi usporila tijek pripovijedanja i svratila pažnju čitatelja na unutarnji tijek misli lika. Osim toga, Vrkljan se rečeničnim nizovima koristi kada piše iz perspektive mlađe Marine što upućuje na isprekidanost i jednostavnost dječjih misli. I u tome slučaju izmjenjuje jednostavne rečenice i rečenične nizove. Takav je primjer vidljiv na početku romana kada se prvi put spomene priča o vragu iz Marinina djetinjstva.

Na koji zvuk zvonca se uvijek odazivamo? U našoj kući je riječ vrag značila grijeh. Vrag — zvonce — grijeh. Za Marinu to nije bilo tako. Ona je voljela vruga koji je sjedio na krevetu u sobi njene polusestre Valerije. Voljela ga je protiv svijeta majke, dadilje, protiv svijeta religije. To nije bilo ništa strašno, on je sjedio, ona je stajala pred njim, voljela ga. (Vrkljan 2004: 25)

Iz gornjega je citata vidljivo da se Vrkljan koristi i rečeničnim nizovima sklopljenim samo od nekoliko imenica ili glagola te tako ukazuje na isprekidanost misli i osjećaja. Takvi se nizovi ponavljaju kada Marina propituje vlastiti život i promišlja o vlastitome životu.

Jedna mlada žena čezne za prošlošću i ponavlja bivše. Ne želi izgubiti svoje djetinjstvo. Dobiva svoje prvo dijete, kćerku Alju, a sama je još dijete. Zadržati, pohraniti, učvrstiti. (Vrkljan 2004: 43)

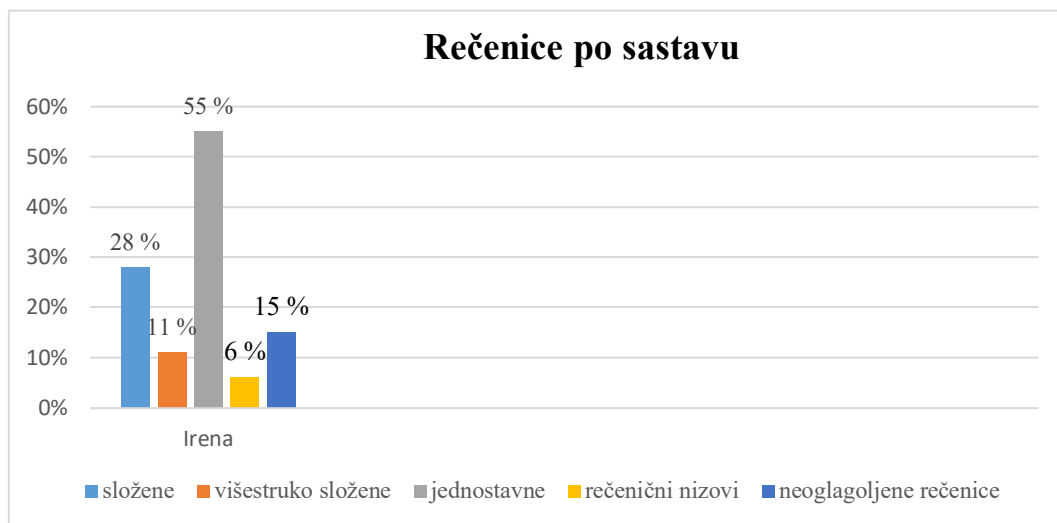
Ta čudna majka opsjednuta ljubavlju prema glazbi, dani sa sestrom Asjom u ljetnikovcu u Tarusi, rijeka Oka, crvene brekinje uz putove, taj plavi otok djetinjstva naći će se ponovo u njenim prvim pjesmama. Gubitak, smrt, vrijeme. Odrastanje. (Vrkljan 2004: 111)

U sastavu višestruko složenih rečenica zamjetno je da Vrkljan najčešće kombinira nezavisne i zavisne surečenice, izmjenjujući sastavne i suprotne surečenice s objektnim i atributnim. Također često se koristi i vremenskim surečenicama i tako olakšava čitatelju snalaženje na vremenskoj crti Marinina života koja nije kronološki posložena. Vremenske i prostorna komponenta bitne su značajke u Ireninu opisu Marinina života jer ju prikazuje kao spisateljicu i migranticu čiji su životni put odredili upravo prostor i vrijeme u kojemu je živjela. Marina Cvetajeva predstavljena je dvama glavnim motivima, a to su: žena putnica i žena spisateljica. Na sadržajnoj razini Vrkljan prikazuje Marinu koja se zbog društveno-političkih okolnosti često seli te u krajnjem siromaštvu preživljava zahvaljujući pisanju u kojemu nalazi spas. Na sintaktično-stilističkoj razini takav opis postiže čestim vremenskim i mjesnim rečenicama i surečenicama kojima opisuje okolnosti u kojima Marina živi te atributnim i objektnim rečenicama i surečenicama kojima opisuje Marinin unutarnji svijet u koji ulazi upravo zahvaljujući Marininu pisanju. U konačnici Vrkljan u Marininu opisu isprepliće fragmente vlastitih misli o njoj s fragmentima njezinih tekstova i pisama te tako i nas kao čitatelje uvodi u Marinin unutarnji svijet. Upravo ta dva motiva žene spisateljice i žene migrantice povezuju Marinu Cvetajevu s drugim likom ovog romana, pripovjednim subjektom same Irene Vrkljan, o čemu će biti riječi u nastavku rada.

3.2. Drugi lik – Irena Vrkljan

Drugi je lik romana pripovjedački subjekt same autorice Irene Vrkljan koja pripovijeda priču o svojem životu nižući fragmente vlastitih sjećanja. Vrkljan istovremeno piše biografiju Marine Cvetajeve i vlastitu autobiografiju popunjavajući praznine u pričama ispreplitanjem njihovih života. Na sadržajnoj razini te dvije priče nisu odvojene, povezane su i kroz cijeli se roman miješaju pa se može reći da, pišući o Marini, Irena zapravo piše o sebi. Marinu i Irenu povezuje to što su obje spisateljice i obje su apatridi. Obje su živjele u građanskim obiteljima i domovima iz kojih su otišle tražeći svoje mjesto pod suncem. Obje su živjele daleko od svojih domovina u siromaštvu, Marina u Parizu, Irena u Berlinu. Obje su

spas nalazile u pisanju. Budući da je cijeli roman pisan kao niz fragmenata autoričinih sjećanja, te se sličnosti odlikuju i na sintaktičkoj razini, što je vidljivo i na slici 8.

Slika 8. Zastupljenost pojedine vrste rečenica po sastavu

Rečenica koje se odnose na Irenu ima više nego rečenica koje se odnose na Marinu, preciznije Irenine rečenice čine udio od 57 %, dok Marinine čine udio od 35 % romana. I kod Irene prevladavaju jednostavne rečenice, ima ih 55 %. Složene rečenice kod Irene čine 28 %, dok višestruko složene rečenice čine 11 % (slika 8). Zanimljivo je istaknuti da, iako Ireninih rečenica ima više nego Marininih, udio je pojedinih vrsta rečenica gotovo isti u oba dijela. Irena svoj život opisuje na isti način kao i Marinin; nekronološki, kroz niz fragmentarnih misli i sjećanja. Uspoređuje ga s Marininim životom, pa se stoga koristi istim sintaktičkim odrednicama. To se primjerice uočava u tome što vlastita promišljanja i preispitivanja često izražava jednostavnim retoričkim pitanjima, baš kao što to radi i Marina.

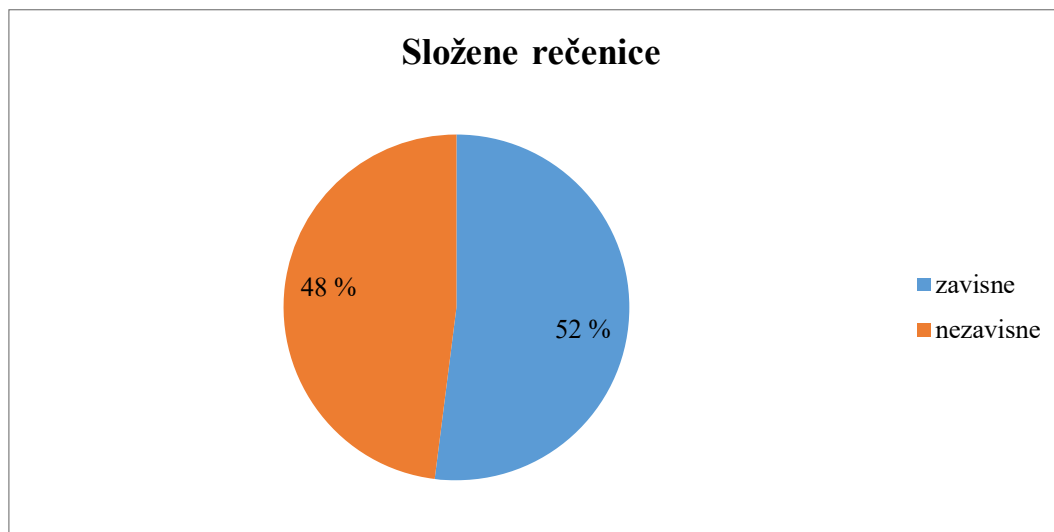
Kovčeg znači putovanje. Ali kamo? Ponovo natrag u Zagreb? Po deseti put samo u posjet, nedozvoljivo kratko. Da li sam samo putnik i zbog tog već strankinja? Marina je također napustila Rusiju. Bilo je to dvadesetih godina. Opipavam razne biografije. I pitam se kada smo pogriješile? (Vrkljan 2004: 18)

Kada piše o sebi, Vrkljan izbjegava žanrovska obilježja autobiografije, kao što kada piše o Marini, izbjegava poštivati žanrovska obilježja biografije. Time zapravo briše granice između života Marine Cvetajeve i svoga vlastitoga, između stvarnih biografskih činjenica i imaginacije, između pročitanih tekstova čije fragmente uvrštava u tekst i stvarnosti osoba koje

su ih napisale. Stvara ono što Živa Benčić naziva mucajućim tekstom koji se na sintaktičkoj razini iskazuje u velikom broju jednostavnih rečenica, rečenica i surečenica s neizrečenim predikatom i rečeničnih nizova, a na sadržajnoj u mnogobrojnim razlomljenim mislima i prekinutim rečenicama (usp. Benčić 2002: 144).

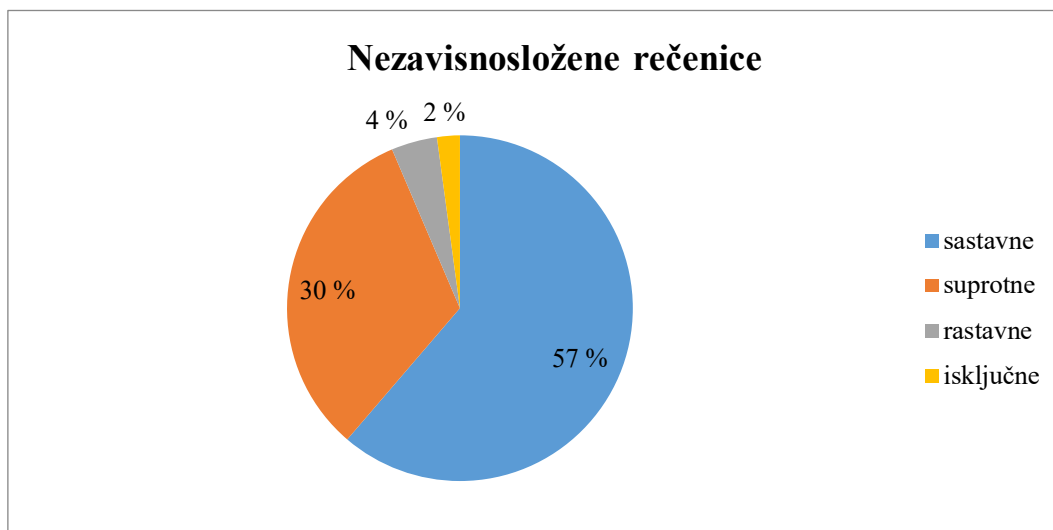
3.2.1. Složene rečenice

Dio u knjizi koji se odnosi na Irenu sastoji se od 353 složenih rečenica.

Slika 9. Zastupljenost složenih rečenica

Vidljivo je da u Ireninu dijelu ima 52 % zavisnosloženih rečenica i 48 % nezavisnosloženih rečenica (slika 9). Zanimljivo je primijetiti da je brojčana razlika između zavisnih i nezavisnih rečenica u Ireninu dijelu gotovo jednaka toj brojčanoj razlici u Marininu dijelu. Kao i kod Marine, i ovdje se najčešće koristi sastavnim i suprotnim nezavisnosloženim rečenicama. Udio sastavnih rečenica jest 76 %, dok je udio suprotnih 23 % (slika 10).

Slika 10. Zastupljenost nezavisnosloženih rečenica

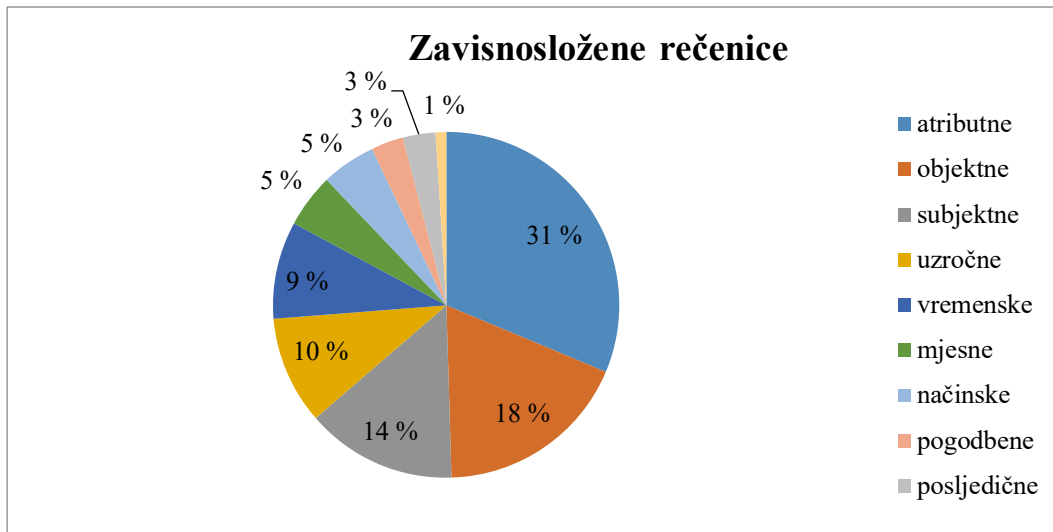
To se uočava kada govori o svojim odnosima s drugima i opisuje životne situacije svojih prijatelja, što je vidljivo iz sljedećega citata:

Čuje sé more, osjeća se miris smole. U ateljeu na prvom katu same nedovršene slike. Da li je on već tada sve znao? Stol je bio prazan, nije pio ni vodu. Pločice subliještale na suncu, nalaz koji je u podne stigao bio je jošdobar. Odahnuti, baciti se u nadu. On ponovo jede, smije se. Melita donosi kavu, krojimo planove za navečer, za nove slike. Ali ipak, ta bijela kuhinja jednog prijepodneva na otoku Braču ostala je u meni kao početak slutnje o kraju (Vrkljan 2004: 25)

U navedenom citatu govori o slikaru Stančiću koji je bio njezin prijatelj. Dok Marina govori o pjesnicima koji su joj obilježili život, Irena ističe brojne slikare jer naglašava da joj je slikarstvo bila prva ljubav. Njezina se ljubav prema slikarstvu razvija još u djetinjstvu kada je dane provodila crtajući te sama za sebe kaže da je bila *dijete stablo*, to je motiv koji se ponavlja nekoliko puta u romanu. Iz navedenoga citata vidljivo je da Vrkljan niže sastavne rečenice sklopljene asindetskim sklapanjem jednu za drugom iskazujući tako vlastiti osjećaj olakšanja zbog pozitivnoga raspleta opisane situacije. Od zavisnosloženih rečenica najčešće se koristi atributnima (31 %) sklapanima subjunktorom *koji* i objektivnima (18 %) koje sklapa subjunktorom *da* (slika 11).

Divljenje spram Z-ove stručne hladnoće, ali i strah pred njom. Z. s pravom smatra da je to glupo. Pa ipak, trgovina ne ide baš dobro. Znači, mogla bi se

učiniti — iznimka. Ili što je to, kupnja i prodaja? Mislim da sve to tako ne ide. Neka trgovci budu oni koji u to vjeruju. (Vrkljan 2004: 32)

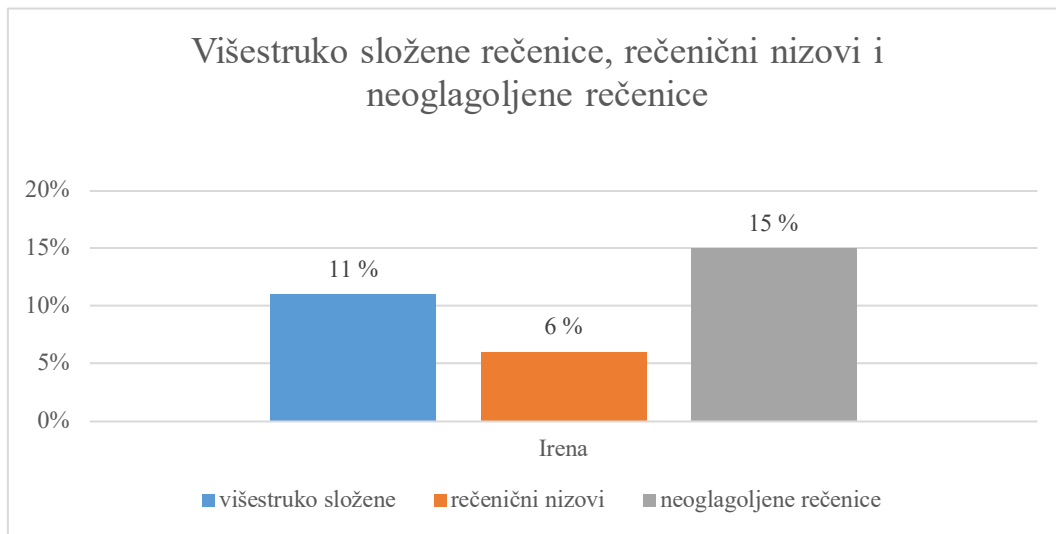
Slika 11. Zastupljenost zavisnosloženih rečenica

Kada govori o vlastitom djetinjstvu, Vrkljan često izmjenjuje jednostavne i složene rečenice koje su vremenske, mjesne ili rastavne. Tako daje kontekst mjesta i vremena u kojemu se situacija događa te piše jednostavnim dječjim stilom vraćajući se u određeni trenutak i oživljavajući dječje misli.

Povlačim sestre u kut sobe i mazim ih potajno. Pazim da ništa ne izazove očev bijes. Sa dvanaest godina me prvi put pred ručak zaboli želudac. Moram ležati. Ili me želudac boli, kako bih smjela ležati? Sestre imaju svoju sobu gdje se mogu igrati. Ja spavam u dnevnoj sobi, u sobi svih ritualnih djelatnosti. Kad je ručak završen, moram postaviti stol za večeru. (Vrkljan 2004: 30)

Kako bi vjerodostojno prikazala svoje djetinjstvo, najčešće upotrebljava jednostavne rečenice kojih u Ireninu dijelu ima najviše. Kada piše o djetinjstvu, Irena se najčešće koristi jednostavnim rečenicama sklapanima u rečenične nizove. Takav način pisanja upućuje upravo na indolentno, dječje sklapanje rečenica i iznošenje misli redosljedom kojim dolaze. O tome će biti više reći u sljedećemu poglavlju rada.

3.2.2. Višestruko složene rečenice, rečenični nizovi i neoglagoljene rečenice

Slika 12. Zastupljenost višestruko složenih rečenica, rečeničnih nizova i neoglagoljenih rečenica

Irenin dio sastoji se od 11 % višestruko složenih rečenica te 6 % rečeničnih nizova i 15 % neoglagoljenih rečenica (slika 12). Analizom rečenica utvrđeno je da je 24 % rečeničnih nizova sastavljeno od jednostavnih neoglagoljenih rečenica. Analizom jednostavnih rečenica u Irenin dijelu utvrđeno je da udio neoglagoljenih rečenica među njima također iznosi 24 %.

Rečenični nizovi često su sastavljeni od nekoliko jednostavnih rečenica odvojenih samo zarezom ili veznikom *i*. Pisani su infantilnim jezikom u maniri govornog diskursa čime se stvara dojam nasumično nabacanih misli koje svoj smisao dobivaju isključivo kada ih se promatra u kontekstu. Takav je primjer vidljiv u sljedećemu citatu:

Godina 1953, Zagreb, jedna soba na petom katu neke sive kuće, prašnibalkon bez cvijeća. Nikad ne stojim na njemu, plašim se visine. Ali niti u glasnom lupanju tepiha koje kroz balkonska vrata prodiru u sobu, ne postoji tijelo. Traži se samo duša, trčim za njom, trčim s njom. Za umjetnošću Afrike, za nadrealizmom. Z, koji je već jedanput bio oženjen, priča o ljubavi, o negrađanskoj slobodi. (Vrkljan 2004: 22)

Rečeničnim nizovima sastavljenima od neoglagoljenih jednostavnih rečenica autorica se često koristi kako bi rekonstruirala fragmente vlastitih sjećanja na djetinjstvo i mladost:

*Jer to jedino obiteljsko druženje značilo je uvijek i stroga očeva pitanja o školi, i moje odgovore koji su bili glupi. **Ručak, pitanja, njegov bijes.** Pokušavam zaboraviti bijele*

stolnjake djetinjstva, i iz stanova, u kojima na me vrebaju, panično bježim. (Vrkljan 2004: 31)

Također, rečeničnim nizovima koristi se kada piše o svome djetinjstvu kako bi što uvjerljivije prikazala dječji tijek misli. Ti rečenični nizovi mogu se usporediti s govornim diskursom učenika koji pripadaju uzrastu od 3. do 7. razreda, a opisuje ga Mate Milas u svome radu „Usporedba govornih i pisanih pripovjednih tekstova učenika 3., 5 i 7. razreda”. Prema Milasovu istraživanju takvim se tipom rečeničnih nizova sastavljenih od jednostavnih rečenica bez konektora i veznika u govornom diskursu koristi čak 50 % učenika navedenoga uzrasta (usp. Milas 2007: 53). Upravo se zbog toga Vrkljan koristi takvim rečeničnim nizovima kada piše o vlastitome djetinjstvu, što se najbolje vidi u sljedećemu citatu:

Ne stoj ko ukopana, postavi stol, odmah će doći tata, reci Marici da ugrije juhu, donesi kruh, pogledaj što rade sestre, donesi plave čaše, popodne moraš po cipele u Draškovićevu, gdje su ubrusi, stavi tatinu poštu na njegov stol, kako si to opet brisala prašinu, vidjela sam lijepu haljinu za tebe, ne vozi tako brzo bicikl, operi brzo umivaonik u kupaonici, gdje je samo tata tako dugo, donesi mi maramicu, leži na krevetu, kako je bilo u školi, da li si sve znala, otrči u kuhinju i donesi vrč s vodom, stolnjak nije baš čist, ali danas još ide, gdje su ubrusi za sestre, da li si oprala ruke, donesi mi iglu i konac, požuri, hajde, trči, stoj, donesi, ne sanjaj, nek te odnese vrag! (Vrkljan 2004: 30)

Kada su u pitanju višestruko složene rečenice, Vrkljan se često koristi ponavljanjima određenih surečenica kako bi naglasila važnost opisanih situacija. Takav je primjer vidljiv u sljedećemu citatu:

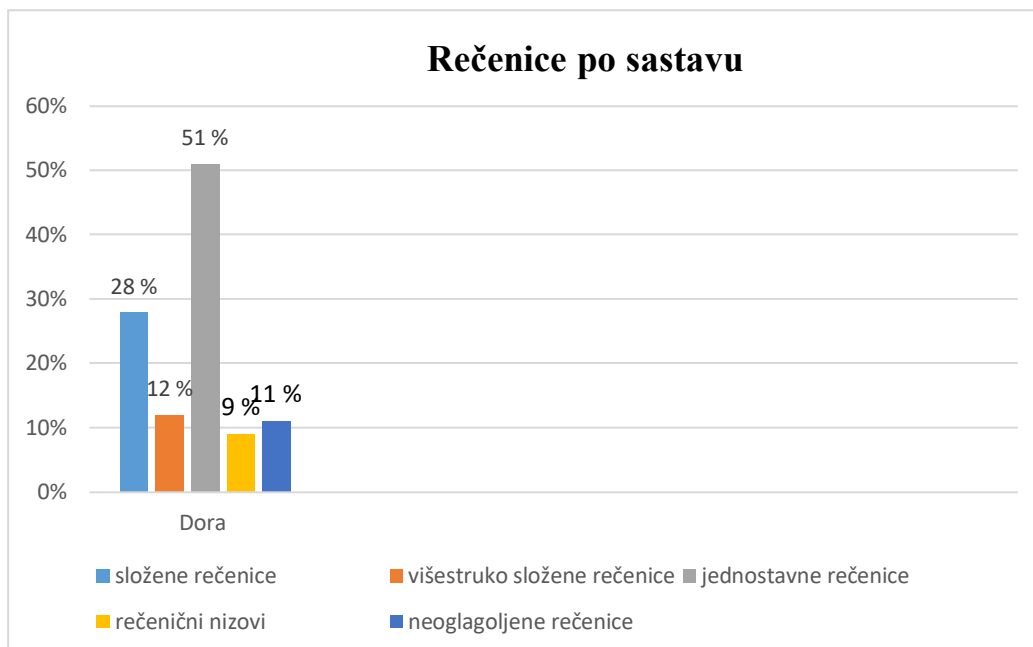
Sjedim s petnaest godina u sobi u Buconjićevoj s mamom. Ne, ne sjedim već stojim i razgovaram s njom. Tek sada otkrivam kako nikada nismo zajedno sjedile, nikada razgovarale. Dakle, stojim i mi ne razgovaramo već ja pričam kako je bilo u školi. Sigurno pričam nešto smiješno, jer nikog ne zanima ono što učimo ili ne učimo. (Vrkljan 2004: 29)

Vidljivo je da ponavlja sastavne surečenice s predikatom *razgovarati* te surečenice s predikatom *pričati* radeći jasnu razliku između ta dva predikata. Takva ponavljanja ističu važnost te situacije te opisuju hladan odnos između mlađe Irene i njezine majke o kojemu Irena promišlja godinama kasnije. Takva su ponavljanja vidljiva na još nekoliko mjesta u romanu kada promišlja o odnosu sa svojim roditeljima ili svojim prvim mužem kojega u romanu oslovljava sa Z. Uz sastavne i suprotne surečenice, Vrkljan se u višestruko složenim

rečenicama često koristi predikatnim i objektnima rečenicama kada promišlja o svome pisanju, životnim odlukama i odnosima te atributnim, vremenskim i mjesnim kada opisuje događaje koji su je oblikovali kao spisateljicu i kao osobu. Ti su događaji precizno određeni vremenom i mjestom te nam daju uvid u njezina putovanja ili, kako ih sama naziva, bježanja. U konačnici taj motiv bijega jest ono što njezin život najviše povezuje s druge dvije junakinje ovoga romana: Marinom Cvetajevom i Dorom Novak.

3.3. Treći lik – Dora Novak

Dorinih rečenica u romanu ima znatno manje nego onih koje se odnose na Marinu i Irenu. Dorinih je rečenica tek 7 %, a razlog tome leži u činjenici da je Irena Vrkljan 1991. napisala roman pod naslovom *Dora ove jeseni* posvećen baš Dori Novak. U ovome nam romanu samo ukratko predstavlja Dorin život stavljajući naglasak na njezinu bolest. Za razliku od Marine, o Dori Vrkljan govori isključivo u trećemu licu ne ulazeći u njezin unutarnji svijet. Dorin život predstavlja tek kroz presjek najznačajnijih događaja opisujući svaki u nekoliko rečenica. Tako ukratko opisuje Dorino djetinjstvo i siromaštvo, odlazak u Zagreb, glumačku karijeru, udaju i depresiju od koje je bolovala. Govoreći o Dori, najčešće se koristi jednostavnim rečenicama ponavljajući rečenicu *A Dora?* svaki put kada bi

pripovijedanje prebacila na nju.

Slika 13. Zastupljenost pojedine vrste rečenica po sastavu

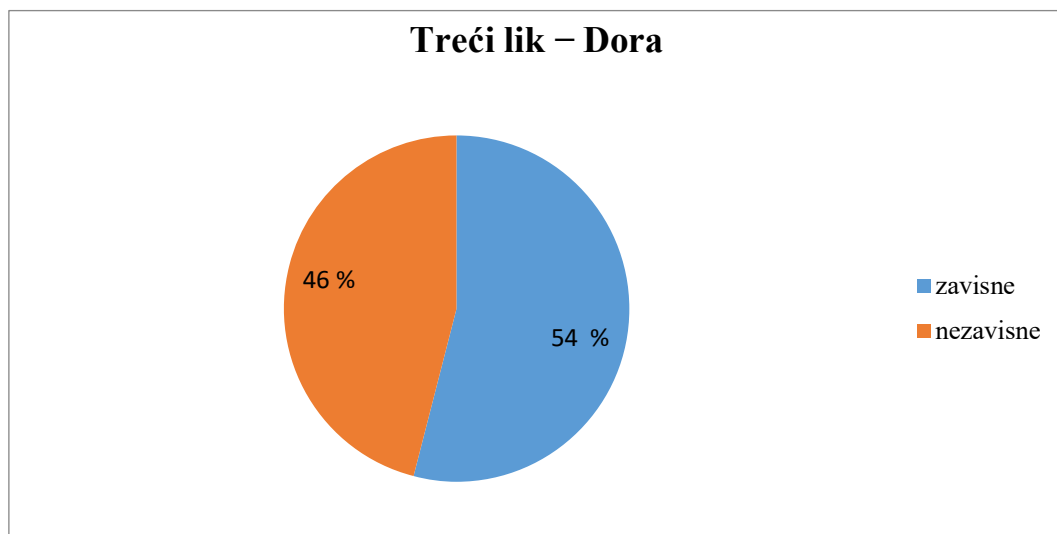
U dijelu romana koji se odnosi na Doru prevladavaju jednostavne rečenice (51 %), dok je udio složenih 28 %, a višestruko složenih rečenica 12 %. Udio neoglagoljenih rečenica tek je 11 %, a rečeničnih nizova 9 % (slika 13). Prema Ireninim riječima, Dora Novak bila je mlada talentirana zagrebačka glumica koju je krasila iznimna prirodna ljepota. Ono što ju je povezivalo s drugim dvjema junakinjama romana jest stalna potreba za bijegom od tuđih očekivanja, od nametnutih kalupa, od života kojim drugi vladaju.

Uskoro joj je sve izgledalo kao neko borilište. U tramvaju su je gurali, bila je stalno u pokretu, u strci, njena je koža postala ranjiva od mnogih dodira. Htjela je samo pobjeći. (Vrkljan 2004: 48)

Vrkljan često rečenice počinje Dorinim imenom ponavljajući nekoliko puta kroz roman sintagmu *Dora Novak, ta talentirana glumica* kao da ju želi spasiti od zaborava.

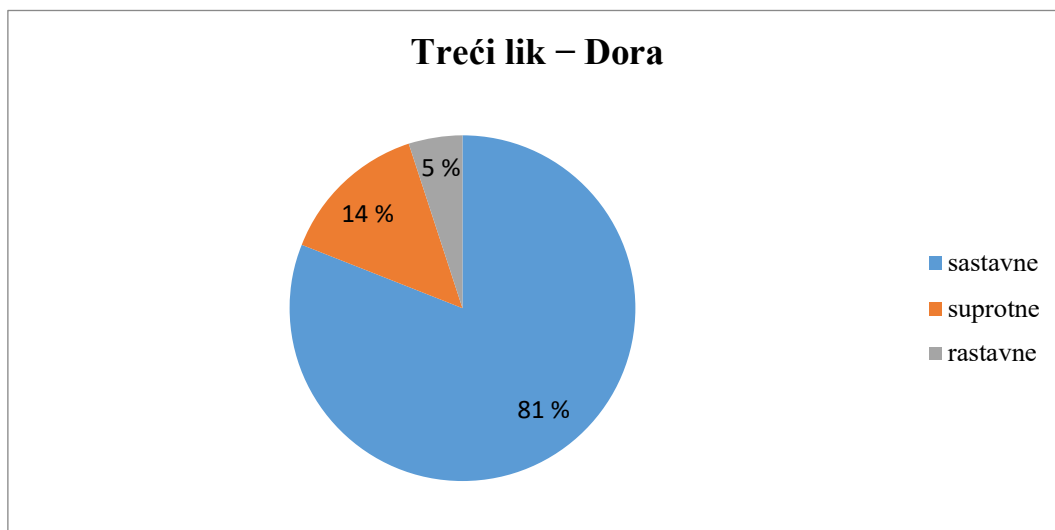
3.3.1. Složene rečenice

Dorin opis sastoji se od 28 % složenih rečenica koje sam podijelila na zavisnosložene i nezavisnosložene rečenice (slika 14).

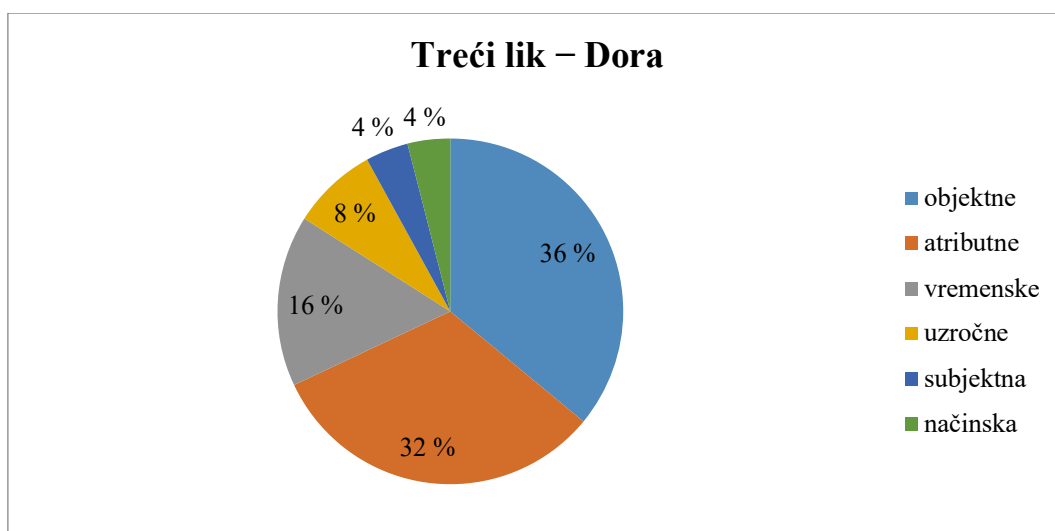

Slika 14. Zastupljenost složenih rečenica

Zavisnosloženih rečenica ima 54 %, a nezavisnosloženih 46 % (slika 14). Od zavisnosloženih Vrkljan se i ovdje u najvećemu udjelu koristi objektivnim (36 %) i atributnim (32 %) rečenicama (slika 16). Od nezavisnosloženih rečenica najčešće se koristi sastavnima koje čine udio od čak 81 % Dorinih rečenica i suprotnima koje čine udio 14 % (slika 15).

Slika 15. Zastupljenost nezavisnosloženih rečenica

Slika 16. Zastupljenost zavisnosloženih rečenica

Doru obilježava nemogućnost da se uklopi u svijet kojemu pripada zbog čega se zatvara i odustaje od aktivnoga sudjelovanja u vlastitom životu. I dok ona to shvaća kao vrstu otpora, ljudi oko nje je zbog toga sažalijevaju ili osuđuju. Kako bi opisala taj odnos između Dore i svijeta, Vrkljan se koristi brojnim atributnim sintagmama i sastavnim surečenicama.

Uske ulice s novom generacijom djevojaka gurnule su je uz siv zid kuće u kojoj je bila njena prva podstanarska soba. Ona je ukočenim prstima kratila svoju predugu smeđu suknju i osjećala se nesretnom u toj kulturi. (Vrkljan, 2004: 47)

Pišući u trećemu licu, Vrkljan nam daje do znanja da nikada zapravo nije znala pravi razlog Dorina povlačenja, iako su bile prijateljice. Pišući, stvara vlastitu sliku Dore i onoga što joj se dogodilo unoseći u tu sliku i ono što su drugi govorili o Dori. Kada govori o odnosu drugih prema Dori i njezinoj bolesti, Vrkljan se najčešće koristi jednostavnim rečenicama i tek pokojom uzročnom, asindetskom rečenicom iskazujući sažaljenje i osudu drugih.

Prijatelji su mužu savjetovali svašta. Boravak u klinici. Ili: ona mora postati realistična, takav je, eto, život. Nitko ne može ostati čist. Ona je stvarno naivna. Ta njena osjetljivost, čovječe. Žalimo te. (Vrkljan 2004: 49)

Osim odnosa drugih ljudi spram Dorine bolesti, Vrkljan opisuje i liječnikove reakcije u kojima on priznaje kako je medicina potpuno nemoćna jer se Dora ne želi liječiti. Liječnikove su rečenice jednostavne povezane u sastavne asindetske i atributne rečenice.

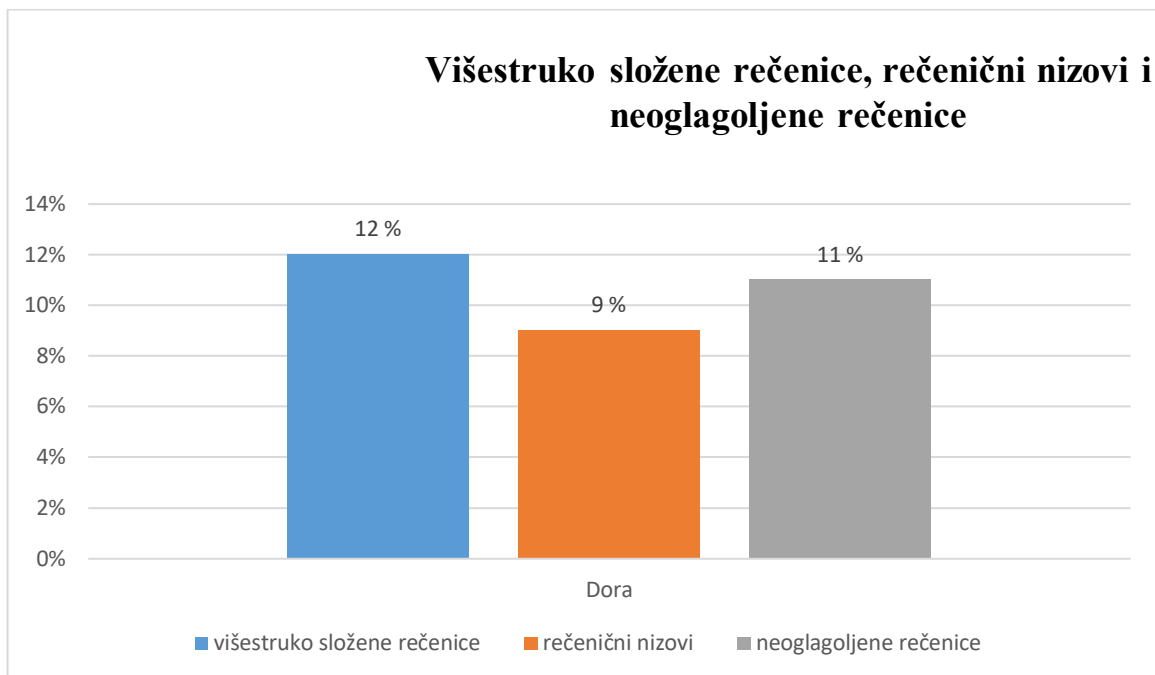
Ona je kao sleđena, ne prodiremo više do nje. Ona to tako i želi. Medicina tu ne može pomoći. Cijeli uspjeh liječenja je u tome što je Dora počela plesti šal. Buđenje, ona ponovo „sudjeluje” u životu. Priznanje nemoći naspram svijeta koji je Doru pretvorio u kamen budi žaljenje nad liječnikom. (Vrkljan 2004: 96)

Govoreći o vlastitome odnosu s Dorom, Irena se često koristi vremenskima rečenicama kako bi odredila kada i koliko često su se vidale. Prilike druženja s Dorom određivala je vremenski prema događajima u osobnome životu, primjerice prije ili poslije rastave od prvoga muža. Naposljetku, priču o Dori Irena završava s nekoliko sastavnih rečenica nastalih asindetskim sklapanjem u kojima izražava žaljenje što joj nije pomogla i što nije uspjela prodrijeti do nje. Stvara se dojam da se pisanjem priče o Dori, Irena želi iskupiti za to, ali ističe kako za to ne očekuje oprost. To naglašava posljednjom rečenicom priče o Dori u kojoj joj se direktno obraća shvaćajući da je mogućnost oprosta nepovratno izgubljena.

Dora, čovjek kog smo izgubili: vrijeme ju je proglasilo bolesnicom. To što ne mogu prodrijeti kroz tamna vrata njenog otpora, to nosim u sebi kao neku izgubljenu nadu mladosti. A sad je prekasno, ne mogu više k njoj. (...) Pisanje je i imenovanje krivnje. Ali oprostiti Doro ne možeš, ne trebaš. (Vrkljan 2004: 108)

U Dorinim su složenim rečenicama najzastupljenije nezavisnosložene sastavne rečenice sastavljene asindetskim sklapanjem, što je vidljivo i u prethodnome citatu.

3.3.2. Višestruko složene rečenice, rečenični nizovi i neoglagoljene rečenice

Slika 15. Zastupljenost višestruko složenih rečenica, rečeničnih nizova i neoglagoljenih rečenica

Višestruko složenih rečenica u Dorinu dijelu sveukupno ima 12 %, što ih čini najmanje zastupljenom vrstom rečenica. Iz grafa je vidljivo da ima 9 % rečeničnih nizova i 11 % neoglagoljenih rečenica (slika 17). Za razliku od Marinina i Irenina dijela, u Dorinu dijelu neoglagoljene rečenice pojavljuju se isključivo kao jednostavne rečenice i čine udio od 21 % jednostavnih rečenica.

Rečenični su nizovi sastavljeni od nekoliko jednostavnih rečenica, najčešće bez veznika. Stječe se dojam da se Vrkljan njima koristi kada želi opisati vrtoglavi uspon i pad Dorine karijere. Naglašava kako je još kao studentica bila uspješna glumica, ali zbog prevelikoga pritiska brzo se razboljela i propala. O Dorinu usponu i padu govore reakcije drugih ljudi koje je Vrkljan zapisala u nekoliko rečeničnih nizova. Prvo su bili oduševljeni njezinom pojavom predviđajući joj veliku karijeru.

Nekada, na Kazališnoj akademiji, hvalili su njen čist izgovor, prvu ulogu ponudila joj je televizija, muškarci u menzi odmah su ispružili ruke za njom.
(Vrkljan 2004: 47)

Ubrzo nakon toga uslijedilo je sažaljenje, ravnodušnost i zaborav.

Dora je bolesna, govorili su ljudi u kavani, i kratko uzdahnuli. Popili kavu ili rakiju, razgovarali dalje, kovali planove, sljedeće predstave. Pušio se dimnjak ambicija, trčalo se za uspjehom, odbacivala se provincija. (Vrkljan 2004: 49)

Koristi se nizovima i kada opisuje kako je izgledala Dorina bolest. Opisujući Dorinu bolest, Irena nabraja nasumične radnje u kojima se odražavalo Dorino stanje. Tako stvara dojam da je bolest napredovala brzo i bez kontrole.

Uselila je u sobu pored svekrvine, život udvoje, utroje. Kuhala je loše i s mukom, naveče je odlazila u kazalište, trošila se na sve podjednako intenzivno, u njoj nije ostala nikakva rezerva. Bježala je u san i po danu, zagorila je ručkove, gubila novce na tržnici. Predbacivala je svima izdaju, nevjernost i pohlepu za novcem. Divljala je, vikala, bila je na nekoj drugoj zvijezdi. A njen muž je osjećao da ona buntovno nagriza jezgro istine, da si izbija sve zube, bio je pun razumijevanja, nosio je taj teret. (Vrkljan 2004: 48)

Iznoseći vlastita promišljanja o Dorinu stanju, Irena preispituje svoju ulogu u Dorinu životu te si predbacuje krivnju što nije uspjela prodrijeti do nje. Pišući o tome, koristi se jednostavnim i višestruko složenim rečenicama sastavljenim od usporednih, vremenskih i sastavnih surečenica.

Dok smo zajedno snimale filmove, za nju, studenticu kazališne akademije, prošlost nije igrala nikakvu ulogu, nije mnogo pričala o sebi, recitirala je svoje pjesme u studiju i odmah zatim je trčala na govorne vježbe. Kad smo se ponovo vidjele, bila je već udata. Ja sam često dolazila u Zagreb. Ona je cijelu noć pušila, to mi nitko nije rekao. Zatim je odsutnost u njenim očima postala potpuna. Kad bi ušla u sobu rekla bi samo, dobro mi je, dobro mi je. I što je više odlazila to se više usidrila u meni, postala je izrazom za krivnju. (Vrkljan 2004: 108)

Tako završava priču o Dori, a roman završava slikom Marine i Dore koje sjede za stolom. Marina puši, a Dora pleće šal. Irena Vrkljan u ovome je romanu napisala priču o dvjema velikim umjetnicama i njihovu utjecaju na njezin osobni život. Napisala je roman o trima umjetnicama, o trima različitim životima koje povezuje želja za bijegom i slobodom koju je svaka od njih ostvarila na svoj način. Pišući priču o Dori i Marini, Irena Vrkljan sačuvala ih je od zaborava.

4. SINTEZA REZULTATA – USPOREDBA REČENIČNIH OBILJEŽJA LIKOVA

Na kraju rada navest će se tablični prikazi zastupljenosti nezavisnosloženih rečenica (tablica 2) i zavisnosloženih rečenica (tablica 3) prema likovima. Te će tablice prikazati udio pojedinih vrsta zavisnosloženih i nezavisnosloženih rečenica prema likovima te ih usporediti.

Tablica 2. Zastupljenost nezavisnosloženih rečenica prema likovima

	vrste nezavisnosloženih rečenica	Marina	Irena	Dora
broj	Sastavne	57	128	17
udio		61	76	81
broj	Suprotne	29	38	3
udio		31	23	14
broj	Rastavne	6	/	1
udio		6	/	5
broj	Isključne	2	2	/
udio		2	1	/
broj	Ukupno	94	168	21
udio		100	100	100

Tablica 3. Zastupljenost zavisnosloženih rečenica prema likovima

	vrste zavisnosloženih rečenica	Marina	Irena	Dora
broj	atributne	49	58	8
udio		42	31	32
broj	objektne	28	34	9
udio		24	18	36
broj	subjektne	3	26	1
udio		3	14	4
broj	Uzročne	10	18	2
udio		9	10	8
broj	načinske	5	10	1
udio		4	5	4
broj	posljedične	5	6	/

Udio		4	3	/
broj	vremenske	8	16	4
udio		7	9	16
broj	Mjesne	4	10	/
udio		3	5	/
broj	predikatne	3	/	/
udio		3	/	/
broj	pogodbene	1	6	/
udio		1	3	/
broj	usporedna	/	1	/
udio		/	1	/
broj	Ukupno	116	185	25
udio		100	100	100

Podatci u tablici 2 pokazuju da je udio sastavnih i suprotnih rečenica najveći kod sva tri lika, dok je udio rastavnih i isključnih rečenica gotovo zanemariv. Udio sastavnih rečenica kod Marine je 61 %, kod Irene 76 %, dok je kod Dore udio sastavnih rečenica čak 81 %. Udio je suprotnih rečenica kod Marine 31 %, kod Irene 23 %, a kod Dore 14 %. Također, podatci u tablici 3 pokazuju da je najveći udio atributnih i objektnih rečenica kod sva tri lika, tj. udio atributnih rečenica je najveći kod prva dva lika, Marine i Irene, dok je kod Dore veći udio objektnih rečenica. U postotcima to izgleda ovako: atributne rečenice kod Marine čine udio od 42 %, a kod Irene 31 %, dok kod Dore čine udio od 32 %. Nasuprot tome, udio objektnih rečenica kod Marine čini 24 %, kod Irene 18 %, a kod 36 %. Udio ostalih vrsta zavisnosloženih rečenica iznosi od 1 do 10 %, osim kod Dore gdje je udio vremenskih rečenica 16 %.

Upravo to podudaranje upućuje na indolentni, gotovo dječji stil kojim se autorica koristi kako bi postigla dojam mucajućega i isprekidanoga teksta sastavljenog od niza unutarnjih impresija i misli likova. Osim navedenih zavisnosloženih i nezavisnosloženih rečenica, autorica se često koristi i rečeničnim nizovima sastavljenim od jednostavnih rečenica, posebice onda kada piše o djetinjstvu autorskoga lika.

5. ZAKLJUČAK

Fragmentarnost romana očituje se na sadržajnome i na sintaktostilističkom planu, ali roman predstavlja zaokruženu cjelinu. Fragmentarnost je postignuta nizanjem naizgled nepovezanih misli sastavljenih najčešće u obliku jednostavnih rečenica. Također, analiza rečenica pokazala je da se autorica koristi neoglagoljenim rečenicama koje su često jednostavne ili nanizane u rečenične nizove čime se postiže dojam nabiranja nepovezanih misli. Također, takav način pisanja, osim fragmentarnosti, upućuje i na indolentan stil kojim se autorica povremeno koristi kako bi opisala situacije u kojima žive njezini likovi. Cjelovitost romana ipak je vidljiva i na sadržajnoj i na sintaktostilističkoj razini romana. Na sadržajnome planu to se očituje u povezanosti likova jer su i lik Marine i lik Dore povezane s Irenom koja je središnji lik romana. Te tri žene povezuje nekoliko glavnih motiva, umjetnost, ljubav i želja za bijegom. Tako opisujući Marinu, autorica ne propušta spomenuti da je spisateljica i nekoliko puta kroz roman uz Marinino ime navodi *žena koja piše*, dok uz Dorino ime nekoliko puta ponavlja sintagmu *ta talentirana glumica*. Pišući o svojim likovima, autorica u prvi plan stavlja njihovu umjetnost jer je to ono što ih povezuje s njezinim pripovjednim subjektom. Osim toga, povezuje ih želja za bijegom i pronalaženjem vlastitog mjesta u svijetu. Kroz priču o Dori Novak i Marini Cvetajevoj, Vrkljan je zapravo napisala priču o sebi i njihovu utjecaju na nju. U konačnici na sintaktostilističkome planu cjelovitost romana očituje se upravo u spomenutim ponavljanjima i u činjenici da roman počinje i završava rečenicom *Marina sjedi i puši* (Vrkljan, 2004: 17, 113). Iako izgleda kao fragmentarni niz nabacanih misli i impresija, roman predstavlja jednu priču o trima umjetnicama koje su unatoč teškim sudbinama zadužile ovaj svijet svojim djelima. Može se reći da je Vrkljan ovaj roman napisala kao uspomenu na dvije velike umjetnice koje su utjecale na njezin život i rad te ih tako spasila od zaborava i u njihove likove ugradila i dio vlastitoga života.

6. LITERATURA

- Antoš, A. (1974). *Osnove lingvističke stilistike*. Zagreb: Školska knjiga
- Badurina L. (2011). „Od sintakse prema suprasintaksi i dalje : tradicionalna gramatika ili Zašto tekst nije imao sreće s gramatikom (i gramatika s tekstem)”. *Sintaksa hrvatskoga jezika ; Književnost i kultura osamdesetih : zbornik radova 39. seminara Zagrebačke slavističke škole*. ur. Krešimir Mičanović) (str. 43–65).
- Barić E. i sur. (1999.) *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Barić, E. i sur. (2003). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Benčić, Ž. (2003.). „Biogeografija: Marina ili o biografiji Irene Vrkljan”. *Zbornik zagrebačke slavističke škole*. (str. 141–155.) Zagreb: FF press. Preuzeto s: <http://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=2472&naslov=zbornik-zagrebacke-slavisticke-skole-2002> Pristupljeno 12. ožujka 2022.
- Češi, M. (2015). *Ovladanost standardnim hrvatskim jezikom na kraju obveznoga obrazovanja*. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu. Preuzeto s <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/5714/1/Marijana%20Češi,%20Ovladanost%20standardni m%20hrvatskim%20jezikom%20na%20k.pdf>. Pristupljeno 12. ožujka 2022.
- Frančić, A., Hudeček, L. i Mihaljević, M. (2005). *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Katičić, R. (2002). *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: HAZU – Globus.
- Katnić-Bakaršić M. (1999.). *Lingvistička stilistika*. Budimpešta: Open Society Institute.
- Katnić-Bakaršić M. (2001). *Stilistika*. Sarajevo: Ljiljan.
- Milas, M. (2007). Usporedba govornih i pisanih pripovjednih tekstova učenika 3., 5. i 7. Razreda osnovne škole. *Hrvatski* 5, 2: 39–64. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/32263> Pristupljeno 12. ožujka 2022.
- Pranjić, K. (1973). „Lingvostilistička analiza jedne Matoševe proze”. *Jezik i književno djelo*. Zagreb: Školska knjiga. Preuzeto s <https://stilistika.org/lingvostilisticka-analiza-jedne-matoseve-proze>. Pristupljeno 12. ožujka 2022.
- Pranjeković, I. (1993.). *Hrvatska skladnja. Rasprave iz sintakse hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Pranjeković, I. (1996.). „Funkcionalni stilovi i sintaksa”. *Suvremena lingvistika*. Vol. 41-42, 1–2 (str. 519–527). Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/24426>. Pristupljeno 12. ožujka 2022.

Silić, J. (2006). *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.

Silić, J. i Pranjković, I. (2007). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.

Težak, S. i Babić, S. (2000). *Gramatika hrvatskoga jezika. Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*. Zagreb: Školska knjiga.

URL 1. Vrkljan, Irena. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 12. ožujka 2022. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=65508>

URL 2. Krunoslav Pranjić, *Lingvostilistička analiza jedne Matoševe proze*, Jezik i književno djelo, Školska knjiga, Zagreb, 1973. Preuzeto sa Stilistika.org, <https://stilistika.org/lingvostilisticka-analiza-jedne-matoseve-proze> Posjećeno 9. veljače 2022

Vidić, A. (2016.) *Ruska ženska autobiografija: osobno i javno*. Doktorski rad. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Vrkljan I. (2004.). *Marina ili o biografiji*. Zagreb: Večernji list.

7. PRILOZI

7. 1. Popis tablica

Tablica 1. Zastupljenost rečenica prema likovima na koje se odnose.....	21
Tablica 2. Zastupljenost vrsta nezavisnosloženih rečenica prema likovima	42
Tablica 3. Zastupljenost vrsta zavisnosloženih rečenica prema likovima.....	42

7.2. Popis slika

Slika 1. Zastupljenost rečenica po sastavu u romanu <i>Marina ili o biografiji</i>	20
Slika 2. Zastupljenost neoglagoljenih rečenica u romanu	21
Slika 3. Zastupljenost pojedine vrste rečenica po sastavu	24
Slika 4. Zastupljenost složenih rečenica.....	25
Slika 5. Zastupljenost nezavisnosloženih rečenica	26
Slika 6. Zastupljenost zavisnosloženih rečenica	26
Slika 7. Zastupljenost višestruko složenih rečenica, rečeničnih nizova i neoglagoljenih rečenica	27
Slika 8. Zastupljenost pojedine vrste rečenica po sastavu	30
Slika 9. Zastupljenost složenih rečenica.....	31
Slika 10. Zastupljenost nezavisnosloženih rečenica.....	32
Slika 11. Zastupljenost zavisnosloženih rečenica	33
Slika 12. Zastupljenost višestruko složenih rečenica, rečeničnih nizova i neoglagoljenih rečenica	34
Slika 13. Zastupljenost pojedine vrste rečenica po sastavu	36
Slika 14. Zastupljenost složenih rečenica.....	37
Slika 15. Zastupljenost nezavisnosloženih rečenica.....	38
Slika 16. Zastupljenost zavisnosloženih rečenica	38
Slika 17. Zastupljenost višestruko složenih rečenica, rečeničnih nizova i neoglagoljenih rečenica	40

SAŽETAK

REČENICA U ROMANU *MARINA ILI O BIOGRAFIJI* IRENE VRKLJAN

U ovom se radu govori o rečenici u romanu *Marina ili o biografiji Irene Vrkljan*. Vrste rečenica raščlanjene su po sastavu i podijeljene prema likovima kako bi se objasnio utjecaj vrsta rečenica na karakterizaciju pojedinog lika. Rečenice su raščlanjene na složene, višestruko složene, jednostavne, rečenične nizove, neoglagoljene rečenice. Složene rečenice podijeljene su na zavisnosložene i nezavisnosložene te na pojedinačne vrste tih rečenica. Rečenice su podijeljene prema tri glavna lika: Marina Cvetajeva, Irena Vrkljan i Dora Novak te je svaki lik pojedinačno analiziran s obzirom na zastupljenost određenih vrsta rečenica. Na početku rada postavljen je teoretski okvir u kojem se govori o sintaksi i stilistici temeljem suvremenih hrvatskih gramatika. Zatim je opisana metodologija istraživanja i kvantitativni pristup sintaksi teksta, a nakon toga su popisani rezultati samog istraživanja. Rezultati su prikazani grafički i tablično, a nakon toga je uslijedila analiza. Naposljetku je prikazana sinteza i komparacija tri glavna lika na temelju sastava rečenica te je izveden zaključak istraživanja.

Ključne riječi: rečenica, sintaksa, stilistika, Irena Vrkljan, „*Marina ili o biografiji*“

ABSTRACT

SENTENCE IN THE NOVEL *MARINA ILI O BIOGRAFIJI* BY IRENA VRKLJAN

This paper discusses a sentence in the novel *Marina ili o biografiji* by Irena Vrkljan. Sentence types are divided by composition and characters to explain the influence of sentence types on the characterization of an individual character. Sentences are divided into complex, compound-complex, simple, sentence strings and unvoiced sentences. Complex sentences are divided into dependent and independent complex and then additionally sorted by types of

those sentences. The sentences are divided according to three main characters: Marina Cvetajeva, Irena Vrkljan and Dora Novak, and each character was analyzed individually with regard to the representation of certain types of sentences. At the beginning of the paper, a theoretical framework was set up in which syntax and stylistics are discussed based on contemporary Croatian grammars. Then, the research methodology and quantitative approach to the syntax of the text are described, and after that the results of the research itself are listed. The results are presented graphically and tabularly, followed by analysis. Finally, the synthesis and comparison of the three main characters based on the composition of sentences is presented and the conclusion of the research is derived.

Key Words: sentence, syntax, stylistics, Irena Vrkljan, „Marina ili o biografiji”